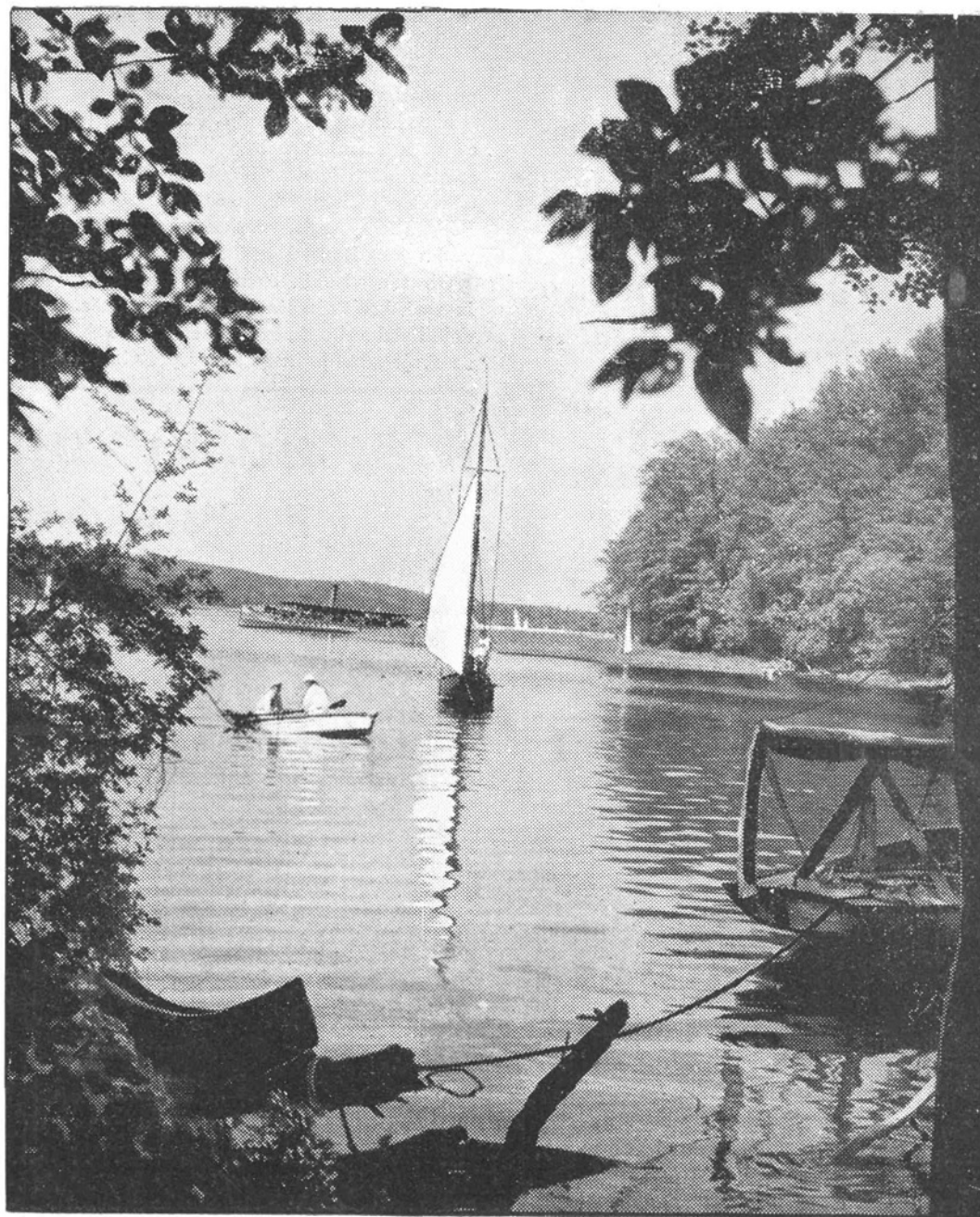

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVILJA

IZHAJA MESEČNO ~ JULIJ ~ AVGUST 1937 ~ LETO I.

Tihi poletni dan

Vzajemna

***Svoboda* · 7-8**

Pri FIGOVCU

je res najboljše domače in bavarsko pivo, odlična kuhinja in prijazna postrežba, odkar vodi to staro, priznано gostilno gosp. Franc Hočevnar

„FIGOVEC“, Ljubljana
Tyrševa cesta 13, telefon 32-60

Splošno konzumno društvo „Posavje“
Zagorje ob Savi r. z. z o. z.

prodaja svojim članom v prodajalnah Zagorje in Loke vedno sveže in prvovrstno blago po najnižjih dnevnih cenah. Član lahko postane vsak, ki plača Din 250 vpisnine in Din 50 — društvenega deleža. Pristopajte k zadrugi, ki bo postala tudi Vaša last in od katere imate le dobiček.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 6.000.000 — DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

KONZUMNO DRUŠTVO ZA MEŽIŠKO DOLINO

r. z. z o. z. — Poštni predal 3. — Telefon int. 5.
Poštni ček. račun 15.925. — Brz. Kodes Prevalje.

Centrala in skladišče: Prevalje

Prodajalne: 1. Prevalje, 2. Leše, 3. Guštanj, 4. Muta, 5. Črna I., 6. Črna II., 7. Mežica, 8. Sv. Helena, 9. Pekarna Prevalje.

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. — Pristopnina 5 Din.

3. mednarodna delavska olimpiada v Anversu.

Od 25. julija do 1. avgusta bo v Anversu v Belgiji III. mednarodna delavska olimpiada, ki jo priredi socialistična delavska športna internacionala.

Na olimpiadi bodo pokazali člani socialističnih telesno-vzgojnih organizacij svoje delo in uspehe v vseh panogah: v telovadbi, lahki in težki atletiki, v plavanju, veslanju, jadranju, kolesarstvu, motociklistiki itd. Med olimpiado se bo vršil tudi mednarodni delavski šahovski turnir.

Olimpiada se bo začela z nastopom proletarskih otrok, končala se pa bo z velikim manifestacijskim obhodom po Anversu.

Impozanten bo nastop nad 25.000 delavskih telovadcev iz raznih dežel. Delavske telovadne enote iz posameznih držav so prijavile doslej to-le število telovadcev: Belgija 10.000, Francija 6.000, Holandska 5.500, Čehoslovaška 1.000, Švica tudi 1.000, Poljska 500, Anglija 450, Finska 200, Švedska 200, Španija 2000, Norveška 200, Danska 200, Amerika 100, Palestina 50 in Madžarska 50.

Ob teh visokih številkah zastopnikov delavskih telovadnih zvez iz vseh krajev sveta se vsakdo vpraša, kdaj bomo tudi pri nas spet dobili delavske telovadne enote, da bi tudi naše delavstvo skrbelo za svoje zdravje in za zdrav proletarski naraščaj.

Mestna hranilnica

v Mariboru, Orožnova ulica 2
Ustanovljena 1862

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje. Za vse obveznosti jamči mestna občina mariborska z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

Nove vloge izplačuje brez vsakih omejitev!

Telefon 20-03.

Poštni čekovni račun 11.427.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. / Telefon 31-33

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo bogato zalogo strokovnih in zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise, v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. — Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodruzi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

Izhaja enkrat mesečno. Letna naročnina Din 18.— (inozemstvo Din 36.—), polletno Din 10.—, posamezna šteč. Din 2.—, naročnina za člane »Vzajemnost« letno Din 12, mesečno 1 Din. Poštni ček. rač. št. 12.249. Uredništvo: Ljubljana, pošt. pr. 290. Uprava: Maribor, Sodna ul. 9/II.

Eno leto državljanske vojne v Španiji

Preko Španije so izkopani strelski jarki, v katerih se bije že leto dni boj, ki se je začel pred vojašnicami Madrida in Barcelone lanskega 18. julija med španskim ljudstvom in uporniški generali. Ti strelski jarki ločijo ne samo politične nazore, temveč dva popolnoma različna dela Španije, staro fevdalno cerkveno Španijo in novo ljudsko Španijo.

Kako je prišlo do te strahotne državljanske vojne?

Aprila 1931. se je špansko ljudstvo izreklo proti kompromitirani diktaturi generala Prima de Rive. Tudi oficirje, ki so bili ogorčeni nad slabo vojaško upravo, ki se je pokazala v maroški vojni, je zajelo splošno opozicionalno antimonarhistično razpoloženje. Pri občinskih volitvah so zmagale republikanske stranke. Kralj Alfonz, ki se ni mogel zanesti na armado, je 14. aprila 1931. odstopil. Španija je postala republika. To je bila »lepa, mirna revolucija«, revolucija, v kateri je vse ljudstvo stalo proti stari oblasti, revolucija brez prelivanja krvi, brez barikadnih bojev, brez nasilstva.

Že prve dni potem, ko so vrgli Španci monarhijo, je pa postalo jasno, da so Španci ločeni na razrede. Vsak razred je dal novo pridobljeni svobodi drugačen pomen, drugačen smisel. Delavci so zahtevali zvišanje plač, socialno zakonodajo, zaščito pred kapitalističnim izkoriščanjem, revni kmeti so zahtevali zemljo, intelektualci odpravo vseh predprav cerkve. Tako so se v mladi republiki takoj razvili razredni in strankarski boji.

Veleposestniki, ki so se čutili ogrožene po agrarni reformi, in cerkev, ki je bila ogorčena nad odpravo državne podpore duhovščini in davčnih olajšav, so se združili v Accion Popular — katoliški ljudski stranki pod vodstvom Gila Roblesa. Buržuazija se je v strahu pred delavci približala veleposestnikom in cerkvi. Malomeščanstvo, prestrašeno po hudih strankarskih bojih, je ukrenilo na desno. In pri novemberskih volitvah 1933. je spet zmagala reakcija. Liberalna vlada Lerrouxa, ki se je sestavila po teh volitvah, se je opirala v parlamentu na glasove klerikalcev, fašistov in monarhistov. Kurz gre v desno.

Februarja 1934. je Dollfuss zatrl avstrijsko delavsko gibanje. Gil Robles se z dopadenjem da imenovati »španskega Dollfussa« in prerokuje tudi španskim socialistom španski februar. Španski delavci se proti napovedanemu udarcu dvignejo v oktobru 1934. V Madridu in Barceloni je bila zatrta vstaja v nekaj urah. V Asturiji se rudarji junaško in dolgo branijo. Vlada zlomi njihov odpor s topovi z bojnih ladij, z letalskimi bombami in z afriškimi četami, ki pokoljejo 5000 delavskih družin. Po zadušenju delavske vstaje je vlada razpustila socialistične občinske uprave, suspendirala strokovne organizacije, zapečatila delavske domove in pozaprila desetisoče revolucionarjev. Splošne in enake tajne volilne pravice si pa vlada pod vodstvom liberalne buržuazije ni upala odpraviti, ker je vedela: če vzamejo še volilno pravico, so sami izgubljeni in preide vsa oblast v roke klerikalcev in fašistov. Tako je za razliko od Avstrije ostalo španskemu ljudstvu še eno orožje: volilna pravica.

To je povzročilo nov preokret. Grozodejstva, ki so se počela pri zadušenju delavske vstaje, preki sodi in vislice, zaustavljena agrarna reforma, preklic republikanskih od-

redb o cerkvi in davkih, klikarski boji v meščanskem parlamentu brez socialističnih zastopnikov in umazana korupcija Lerrouxove vlade — vse to je povzročilo nov preobrat v razpoloženju španskih množic. Malomeščani, ki so se v prvem razočaranju nad republiko obrnili na desno, se zasuknejo sedaj spet na levo. Republikanci pod vodstvom Azane se obrnejo proti Lerrouxovim radikalom in njihovi zvezi s klerikalci in ustanove skupaj s socialisti ljudsko fronto. In ta fronta pri volitvah 16. februarja 1936 zmagaja nad reakcijo.

Zmaga, pridobljena z glasovnicami je učinkovala kot revolucija. Desettisoči političnih jetnikov so prišli na prosto, obnovljene so bile spet socialistične občinske uprave in strokovne organizacije, delavski domovi so se vrnili delavskim organizacijam in veleposestniška zemlja se je delila med kmete. Delavci in revni kmeti so zahtevali pospešen tempo in stavke in agrarni nemiri so razburkali deželo. Gibanje je bilo to pot mnogo silovitejše, kakor po zmagi v aprilu 1931. Fašisti provocirajo spopade na ulicah in zborovanjih. Delavci jim odgovarjajo. Vsak dan teče kri. Samostani goré, zažgani po revnih kmetih, ki hočejo zemlje in odpravo vseh predprav cerkve. Vsa reakcija kriči: konec je treba napraviti tej anarhiji in vspostaviti red!

Vsemu temu se je pridružila nezadovoljnost v vojski. Ko je leta 1931 padla monarhija, je štela španska armada 105.000 mož, ki jim je zapovedovalo 195 generalov, 5.938 častnikov z nadkapetanskimi čini, 5.281 kapetanov in 5.707 nižjih častnikov — torej na vsakih 5 mož en častnik! V tem številu niso še všeti častniki vojne mornarice, žandarmerije in civilne garde. Republika je sklenila reducirati preveliko število častniškega kadra. Častniki so se čutili ogrožene in so samo čakali na trenutek, ko bodo udarili. Vsa reakcionarna družba je pritiskala na generale: udarite! Trenutek je ugoden: široke množice so že site večnih bojev in krvoprelitij, malomeščani se obračajo spet na desno. v delavskem taboru je razkol in razdor med socialisti, komunisti in anarhisti. Naj govore strojnice, naj govori sila!

In 18. julija 1936. leta so generali pod vodstvom Franca uprizorili puč proti zakoniti republikanski vladi, v kateri ni sedel niti en socialist ali komunist. Franco je bil prepričan, da bo v nekaj dneh gospodar nad vso Španijo. Saj ima 90% častnikov na svoji strani, maroške čete, kapital in cerkev.

Pa se je uračunal. V Madridu in Barceloni je ljudstvo zaprlo uporne častnike in zatrla vstajo. Po vsej Španiji so se delavci in kemti dvignili za obrambo republike in njene zakonite vlade. V vojaško-tehničnem oziru so uporniki mnogo močnejši od branilcev republike: uporniki razpolagajo skoro z vsem oficirskim kadrom, delavske milice pogrešajo izšolanih komandantov, uporniki razpolagajo z dobro izvežbanimi, v maroški vojni preizkušenimi četami, v delavske milice se pa vpisujejo ljudje, ki še ne znajo ravnati s puško, uporniki imajo izvežbane artileriste, pionirje in pilote, delavske milice še-le improvizirajo čete, uporniki so se v začetku vstaje polastili velikih skladišč orožja, municije in živil, delavskim milicam pa primanjkuje orožja, municije in rednega dovoza živil. Tehnična premoč je na strani upornikov, toda na strani vladinih čet je pa moralna premoč. V Madridu in Barceloni, pred Saragosso

in Oviedom, pred Granado in Cordobo, v obkoljenem Badajozu in Sierrri Guadarrami so izvojevale delavske milice naravnost neverjetno junaške bitke.

S tem so branilci republike preprečili, da bi zavladal nad Španijo Franco. Obe strani sta se nato zakopali v strelske jarke in za močne utrbe in državljanska vojna se je zavlekla dalj, kakor so si vsi mislili. Vendar bi se, ta vojna že davno končala s Francovim porazom, da mu niso tuje velesile priskočile na pomoč.

Ko so videli Francovi prijatelji, da s svojimi četami ne bo premagal španskega svobodoljubnega ljudstva, so mu

začeli iz inozemstva pošiljati vojake, pilote, oficirje, topove, strojne puške, letala, granate in bombe, tanke in oklopne avtomobile, denar in konserve, skratka ves živi in mrtvi material, ki je potreben za moderno vojsko. Radi te medenarodne solidarnosti fašizma, radi intervencije tujih velesil, krvavi špansko ljudstvo še danes in ne moremo napovedovati časa, ko bosta Španija in njeno ljudstvo v miru in svobodi gradila novo bodočnost. Vsi svobodoljubni ljudje po vsem svetu koprné, da bi čim prej padla taka odločitev, saj z njo bi bila premagana ne samo španska reakcija, temveč bi bil zadan tudi odločilni udarec fašizmu v Evropi. Š.

IZLET V BELGIJO

Ker se radi slabih razmer iz Slovenije ne moremo udeležiti letošnje mednarodne delavske olimpijade v velikem belgijskem pristaniškem mestu Anversu (Antwerpen), si privoščimo kratek izlet v to zanimivo deželo vsaj v naši »Svobodi«.

Današnja kraljevina Belgija sestoji iz dveh delov: flandrske nižine ob morski obali, ravnine med Flandrijo in pogorjem na vzhodu z bogatimi zalogami železne in premogovne rude, in iz ardenskega pogorja, skozi katero se prijazno zvija reka Maas, ki se izliva na Nizozemskem v morje.

Železni in premogovni rudniki so koncentrirani okrog mest **Lüttich, Charleroi in Mons** in imajo tako bogata ležišča rud, da bo lahko Belgija oskrbovala z njimi svet, ko bodo rudniki v Nemčiji, Franciji in Angliji že izčrpani.

Toda ta dežela, ki je tako blagoslovljena s tem,* kar imenujemo »težka industrija«, nima nobenih velikih modernih pristanišč, čeprav leži ob morju. Temu je krivo plitvo obrežje s sipinami in otočiči. Njihovo najvažnejše pristanišče Anvers ob reki Šelde je 70 km oddaljeno od morja in reka sama teče zadnjih 50 km po holandskem ozemlju. To je z geografskega stališča kaj nenaravna stvar, ki ima svoj vzrok v tem, da so belgijsko državo in njene meje zarisali drugi na raznih mirovnih konferencah, ki se na naravne meje niso toliko ozirale kakor na nasprotujoče si interese velesil.

Ko so stari Rimljani pridrli v to deželo, ki so jo imenovali Gallioa Belgica, so prebivali v njej Kelti plemena Belgov in nekaj manjših germanskih narodov. Vsi so morali priznati rimsko gospodarstvo. Kasneje je postala Bel-

gija ne kdovekaj važna provinca države Karla Velikega, ki je gospodoval tudi nad vso današnjo Francijo, Nemčijo, Češko, Avstrijo, velikim delom Italije, Španije i. dr. Ko so si cesarjevi sinovi v Verdunu 843. leta razdelili to ogromno državo med seboj, je prišla Belgija pod lotrinško kraljestvo. Nato je razpadla v veliko število napol samostojnih vojvodin, grofij in škofij. Potem so se polastili belgijskega ozemlja Habsburžani, ki jih smemo šteti med najpridnejše zemljiške špekulante srednjega veka. Za tisti čas je razumljivo, da se niso brigali za premož in železo, temveč so gledali le na dobre dohodke iz poljedelstva in trgovske dobičke. Zato je danes najbogatejši del dežele bil pod njimi zapuščen pokrajina, dočim se je štela Flandrija za najbogatejšo deželo severne Evrope (v 14. in 15. stoletju).

Tedaj so zrasla bogastva in cvetoča mesta **Brügge (Bruges), Gent, Ypern, Cambrai**, ki so odvezemala delo drugim deželam, ki bi lahko same opravljale isto, če bi znale. Sredi najlepšega procveta je pa začela Flandrija propadati, deloma zato, ker so morski tokovi začeli zasipati najnižje dele dežele tako, da so n. pr. sipine ločile od morja tedaj najbogatejše pristaniško mesto Brügge, deloma pa radi slabega režima in zastarelosti gospodarske organizacije. Cehi, ki so prej dvignili obrt in vse gospodarstvo tako, da so postala zgornaj naštetá mesta središča prvega kapitalističnega gospodarstva v Evropi, so se spremenili v tiranske in kratkovidne organizacije, ki so zavirale vsak razmah rokodelstva. K temu so prišli še hudi verski boji med edino zveličavno katoliško cerkvijo in protestanti in drugimi krivoverci. Ko je končno le zmagal katolicizem, je bila tudi dežela opustošena. Ho-

T O I N O N O

42 bibelforšerjev (raziskovalcev sv. pisma), so v Nemčiji obsojili na po eno do štirih let ječe, ker so nadaljevali delo svoje, leta 1933. razpuščene organizacije.

V Braziliji bo zopet uničeno 70% pridelkov kave, to je 39 milijonov vreč, da bi na ta način lastniki kavinih plantaž obdržali cene kavi na željeni višini.

Vsaka nova hiša v Nemčiji mora imeti, po najnovejši odredbi, tudi zaklonišče pred zračnimi plinskimi napadi.

Ruskim letalcem se je v juniju posrečil prvi zračni polet iz Moskve preko severnega tečaja v Ameriko v bližino San Francisca. Približno 10.000 km dolgo progo so preleteli pod najneugodnejšimi pogoji v 64 urah.

Angleška tovarna orožja Vickers & Comp. izkazuje letnega dobička 1 milijon in 600 tisoč funtsterlingov (480 milijonov dinarjev).

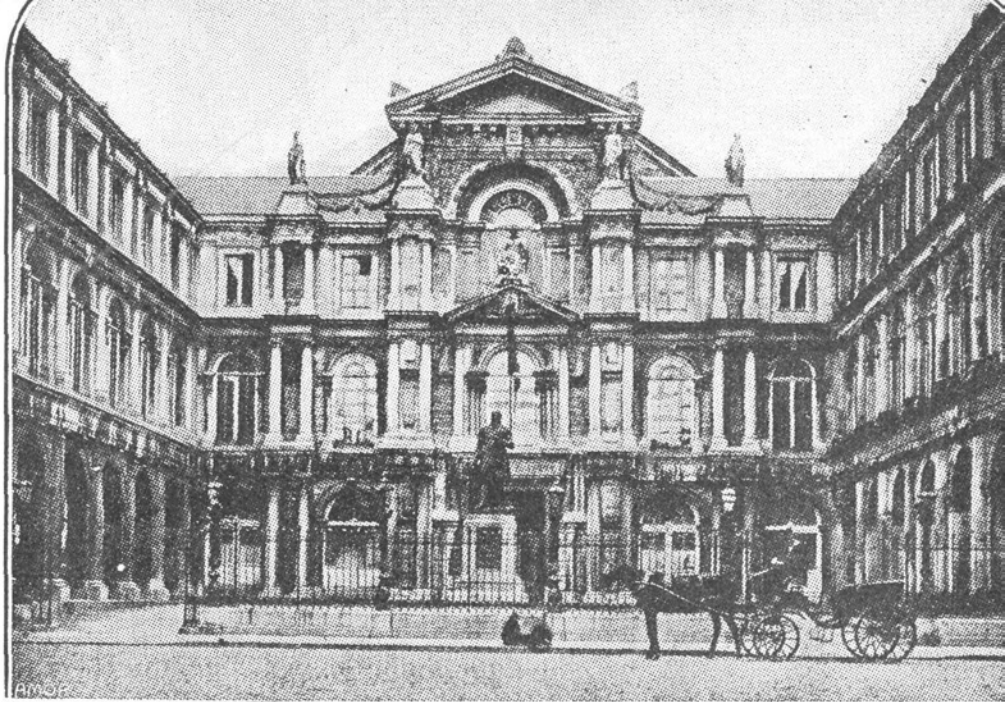
Kako mislijo v deželi z različnimi narodi, ki pa ne poznajo narodnostnih prepir. Član sveta švicarske zvezne države Ettner je pred kratkim imel v državnem svetu govor, v katerem je med drugim dejal: »Živ in pošten federalizem je najmočnejši branik pred uniformiranjem duha. Zato se čuvajmo duhovne in kulturne centralizacije.«

Mehika uvaža vzorne poboljševalnice za prestopnike. Mehško ministrstvo za notranje posle je sklenilo, da opusti dosedanja sistem kaznovanja zločincev in hoče uvesti vzorne zapore. V bodoče bodo imeli vsi kaznjenci po mehiških kaznilnicah možnost, da

se bavijo s poštenim delom, ki bodo zanj dobivali običajno mezdo po 61 centimov dnevno. S tem zaslužkom se bodo kaznjenci morali sami vzdrževati, plačevati si hrano, obleko in nadoknaditi morebitno škodo, ki bi jo v zavodu storili. Od tega denarja bo moral tudi prispevati za vzdrževanje svoje družine, kdor jo bo imel, ostanek bodo pa morali nalažati v hranilnico. Naziv kaznilnica se zamenja z nazivom poboljševalnica, kaznjenec pa dobi uradni naslov »prirodna biološka edinica v popravku«.

Na madridski fronti je bil ubit poljski književnik Matej Jalka. Pri prodiranju proti Huesci, kjer je pod imenom general Lukaš poveljeval brigadi inozemskih prostovoljcev, ga je 12. junija t. l. zadela frankistična granata.

Svobodna univerza v Brislju

landci so jim za nameček tudi na severu zaprli pot do morja. Belgija je zaspala v dolgo zimsko spanje, iz katerega se je prebudila šele, ko se je razvila v svetu paroplovba in industrija, ki je našla v belgijski zemlji obilo krme za stroje.

Inozemski kapital se je stekal v dolino reke Maas in še prej kakor v dvajset letih je postala Belgija **vodilna industrijska dežela Evrope**. V tistem času so uveljavili vse svoje pravice **Valonci** (francosko govoreči prebivalci dežele, nastanjeni kompaktno južno od Brislja), ki so kot najbogatejši ljudje zavladali v vsej deželi, dočim so Flamci ostali ponižni kmeti, katerih jezik se ni priznal kot književni jezik. Flamci in Valonci imajo skupen izvor in so navezani drug na drugega skozi vseh 20 stoletij, pa se vendar sovražijo med seboj kot psi in mačke. Ta boj med Valonci in Flamci povzroča vsaki vladi hude skrbi, posebno še, odkar ga hočejo izrabljati fašisti. Ako vlada ugotovi, da se pobunijo drugi. Saj smo nedavno čitali, kako so bojovníki marširali v glavno mesto protestirat proti vladi, ki je pomilostila tiste flamske nacionaliste, ki so med vojno delali roko v roki z nemško okupacijsko vojsko.

Pa povrnimo se še v zgodovino! Znova so onesrečili Belgijo 1815. leta na Dunaju, kjer je zborovala »sveta alijansa« držav, ki so se vojskovale proti veliki francoski revoluciji in Napoleonu. Ta sveta alijansa je rekla, da bo dala svetu večni mir s tem, da bo čim bolj priškrnila Francijo. Zato so na Dunaju združili Holandsko in Belgijo v eno kraljestvo, ki naj bi služilo kot močna protiutež proti Franciji na severu.

V Artek, ob južni obali Kríma v Rusiji, se nahaja veliko taborišče evakuirane španske dece. Ko so jih vprašali, kaj bi radi postali, je več sto dečkov odgovorilo, da bi radi postali piloti, da bi mogli maščevati svoje porušene domove.

Univerza v Göttingenu v Nemčiji proslavi letos na svečan način 200 letnico svoje ustanovitve. Na proslavo so povabljene vse inozemske univerze. Dijaki 12. največjih univerz v Zedinjenih državah Amerike so objavili resolucijo, ki v njej napovedujejo boj kot tej proslavi, ker v današnji Nemčiji ni več svobode znanosti.

Za toletno Noblovo nagrado sta predložena francoski književnik Charles Morras in sovjetski književnik Aleksij Tolstoj.

Špijon v uradu socialistične stranke. V uradu socialistične stranke v Zürichu je bil zaposlen neki Adamko, ki se je igriral po svojih radikalnih naziranjih. Švicarski policiji je postalo sumljivo, čemu se ta človek tako pogosto vozi v Nemčijo in je nenadoma napravila pri njem hišno preiskavo. Našla je mnogo dokumentov, ki so pričali, da je bil ta človek pravzaprav agent nemške tajne policije Gestapo, kateri je redno poročal o gibanju nemških emigrantov v Švici.

Dva goriška Slovenca na madridski fronti. Brata Albin in Roman Mavrin iz Gorice se borita na strani madridske vlade. Prvi je podoficir in tolmač, drugi pa poveljnik drugega bataljona Garibaldijeve protifašistične brigade. Oba sta ročna delavca.

Tega posiljenega političnega zakona je bilo konec 1830. leta, ko so se proti Holandcem dvignili Belgijci, ki so jim seveda Francozi hitro priskočili na pomoč. Izliv šelde v morje je ostal sicer v holandskih rokah, toda pristanišče **Anvers** je postalo belgijsko mesto, ki je s svojimi 350.000 prebivalci tudi največje mesto v državi. (Prestolnica Briselj — Bruxelles — šteje okrog 250.000 ljudi). Neki princ iz dinastije **Koburg**, Leopold po imenu, je bil po kompromisu med velesilami imenovan za belgijskega kralja. Leopold je dobil podobno ponudbo iz Grčije, pa je preudaril, da je Belgija bogatejša dežela. Velesile so proglasile Belgijo za »nevtrarno« državo. Toda kralju Leopoldu II., sinu prvega kralja, se je zdelo, da ni dobro, da bi bil s svojo malo deželo odvisen od dobrotljivosti velikih držav, in je naročil slavnemu afriškemu raziskovalcu Henvnyju Hanleyju, naj poskrbi Belgiji kolonije v Afriki. In z »Association Internationale Africaine« je Belgija postala prav mogočna kolonialna sila sedanje dobe.

Od približno osem milijonov prebivalcev (od teh štiri milijone žensk), ki jih šteje zdaj Belgija, je pridobitnih ljudi v vseh gospodarskih panogah od poljedelstva, ribištva, industrije do svobodnih poklicev okrog tri in pol milijona in od teh je dva in pol milijona proletarcev, od katerih je zaposlenih približno poldrug milijon v industriji, 250.000 v trgovini in prometu, 300.000 v poljedelstvu in ribištvu, drugi so v javnih in privatnih službah.

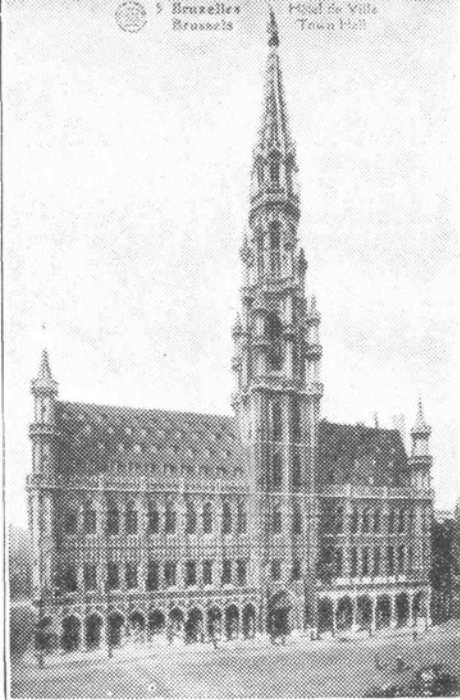
Socialistično gibanje.

Pri takem številu proletariata je naravno, da se je razvilo v Belgiji močno socialistično gibanje, ki je dalo tudi

Z dvokolesom v Tokio. Nezaposleni pekovski pomočnik Roman Kozin iz Ruš pri Mariboru se je 29. maja t. l. odpravil s kolesom na olimpijado, ki se bo vršila leta 1940. v Tokiu. Upa, da bo do takrat prišel na cilj, čeprav se najbrž ne zaveda velikanskih težav in nevarnosti, ki ga čakajo na njegovi dolgi poti. Vsekakor mu želimo uspeha.

V Nemčiji je prepovedano pekom, branjevkam in gospodinjam zavijati kruh in živila v makulturni papir, ker so se na ta način razširjali protirežimski letaki.

Dva Adlerja sta umrla v juniju t. l. Oba sta bila avstrijska učenjaka. Alfred Adler, sloveč psihoanalitik iz šole Sigmunda Freuda in Maks Adler, znamenit socialistični teoretik in filozof.

Briselj...

velike može socialistični internacionali (**Vandervelde, de Brouckère, Huysmans** i dr.). Vendar moramo vedeti, da se je moralo socialistično gibanje v Belgiji od vseh početkov pa do danes boriti z velikanskimi ovirami, ki jih socialisti v drugih zapadnih in severnih evropskih demokratičnih deželah ne poznajo. To so težave, ki izvirajo iz prej orisane zgodovinskega razvoja Belgije: močan in bojevit politični katolicizem in večna trenja med Flamci in Valonci.

Do 1925. leta je vodil v belgijskem političnem življenju politični katolicizem, ki se je sicer delil na združene, konservativne in demokratične katolike, ki so pa vsi vedno enotno nastopali, kadar je šlo proti socialistom.

Sele 1925. leta so postali **socialisti najmočnejša** stranka v parlamentu s 779 poslanci, dočim je v senatu ostala relativna klerikalna večina. Socialisti so dobili tedaj v Valoniji 432.807, v Flandriji 387.878, skupaj torej 820.685 glasov, komunisti skupno samo 34.147 glasov, dočim so jih dobili liberalci 304.735, vse klerikalne skupine pa 759.863. Pri tem naj še pripomnimo, da je v Belgiji glasovanje obvezno. Kdor se neupravičeno ne udeleži volitev, je kaznovan z globo ali sodnijsko.

Od 1925. leta dalje so socialisti vedno ohranili postojanke večinske stranke; tudi pri zadnjih volitvah, ko se je pojavila močna fašistična struja iz samih katoliških vrst, pa je oslabilila proti svojemu pričakovanju namesto socialistov klerikalce.

Taka razdelitev političnih sil je spravljala na površje različne vlade: ali so se liberalci s katoličani združili proti socialistom ali so bili eni ali drugi prisiljeni sodelovati s socialisti. Od 1935. leta sodelujejo socialisti neprekinjeno v koalicijski vladi s katoliki in pri nedavnih volitvah v

Bruslju so glasovali za listo ministrskega predsednika van Zeelanda tudi komunisti, ki so poslali vdanostno pismo tudi belgijskemu nadškofu.

Ta vlada se šteje v zaslugi, da je veliko storila za gospodarsko ozdravljenje Belgije. Močno kritiko v socialističnih vrstah je pa povzročila s svojo zunanjo politiko. Radi njenega zadržanja napram Nemčiji in Španiji je izstopil iz vlade vodilni socialist s. Vandervelde, dočim so drugi socialisti ostali v vladi.

Različna mišljenja v zvezi s to demisijo, ki se vedno bolj razčističujejo v stranki, so deloma prav podučna tudi za nas, čeprav ima gibanje pri nas naravno popolnoma druge konkretne probleme. Kajti nekatera sporna vprašanja, o katerih razpravljajo belgijski socialisti, so **mednarodnega** pomena, kar se je vidno pokazalo tudi s tem, da je nedavno demisioniral pri vodstvu socialistične internacionale s. de Brouckère, ki se je pred leti mudil tudi v Jugoslaviji. (Medtem je demisijo umaknil.)

Socialistična večina v stranki pod vodstvom starih sodelavcev Vandervelda, de Brouckère, Huysmansa i. dr. nastopa proti nazorom **Hendrika de Mana**, ki vodi v vladi gospodarske zadeve, in **Spaaka**, ki vodi zunanje ministristvo. Oba označujejo kot »neosocialista«, ker zastopata nazore, kot so jih pred leti proglasili francoski neosocialisti (po naše: novi »socialisti«), ki so se končno kot majhna skupina dveh poslancev ločili od socialistične stranke s 150 poslanci in postali posebno ob delu Blumove vlade brezpomembni. Nazori Hendrika de Mana se imenujejo tudi »planizem«, ker je on pred leti napravil plan-načrt, po katerem naj se regulira gospodarstvo, ki bi po njegovem planu stopnjema izgubljalo privatno-kapitalistični značaj. Ta »planizem« je za Hendrika de Mana tudi socializem.

Po Vanderveldovi demisiji je Spaak razložil svoje stališče v časopisu »Indépendance Belge« tako-le: Vandervelde izjavlja, da ostane zvest socialistični ideji, ki jo je sprejel že v svoji mladosti. Jaz pa mislim, da kaže sedanjost druga pota za uresničenje socializma kakor pa revolucionarni marksizem. Sodelovanje v vladi ne smatram za nikako nujno potrebno zlo, temveč za edino pravilno pot. Pri vseh strankah in stanovih vidim namreč dve skupni struji, ki omogočata medsebojno zblizanje: prva struja, ki ceni kot vrednote red, avtoriteto in odgovornost v okviru demokracije, in druga, ki je za socialno pravičnost. Smatram za mogoče tudi trajno sodelovanje s posameznimi katoliki.

(Razredni boj je dejstvo, ki ga je ugotovil marksizem, ki je s tem tudi omogočil organizacijo delavskega razreda in dosegel nekih pravic in reform. Gotovo pa nisem več pravoverni marksist, ako rečem, da je prišel za socializem v demokratičnih državah čas, ko se mora osvoboditi preozkega okvira delavskega razreda in najti stik tudi z drugimi družabnimi sloji. Kapitalizem se sicer zelo hitro razvija, vendar smo še daleč od socialistične družbe. V tem vmesnem stanju, v katerem se zdaj nahajamo, pa moramo

Kako se v Jugoslaviji uvaža nacionalni fašizem iz Nemčije. V Petrovgradu v Vojvodini je že več mesecev izhajal nemški ilustrirani tednik »Illustriertes Wochenblatt«. Čudno je bilo le, da tako obsežen list s 24 strani besedila in množico slik stane samo 1 dinar. Ker je bil skoraj zastoj, si je kajpada pridobil velik krog odjemalcev, kupovali so ga tudi oni, ki nemški niso znali, že zaradi slik. Nekega dne je pa policija prejela ovadbo, da s tem listom ni vse v redu; ovadba je navajala, da se od 24 listovnih strani tiska v naši državi samo 7, ostalih 18 strani pa pride gotovih iz Nemčije v obliki matric, ki se določijo po pošti kot »zvo-rec brez vrednosti«. Na podlagi te objave je bil urednik dr. Josef Glaug obtožen, ker je uvažanje gotovega stavka in matric z ozi-

rom na to, da se s tem škoduje domači grafični industriji, prepovedano, in je bil obsojen na 500 dinarjev globe in 10 dni zapora. Ugotovljeno je bilo, da je bilo 18 strani lista, ki so prihajale iz Nemčije, tiskano v gotških črkah, samo onih 6 strani, ki so se tiskale doma, je bilo postavljeno v latinici (ker naši tiskarski stroji nimajo gotških črk). Pričakuje se, da bo nadaljnje izhajanje tega lista ustavljeno. Tu se zopet vidi, kakih rafiniranih načinov se poslužuje nemška nacistična propaganda v inozemstvu. Vendar to ni edinstven tak slučaj; če bi hoteli raziskovati vire še nekaterih listov, ki izhajajo pri nas, bi prišlo do zelo zanimivih razkritij. Tiraža nekih takih listov ni v nikakem razmerju s sredstvi, ki jih rabijo za vzdrževanje in ki jih imajo na razpolago.

Edino naš delavski tisk se ne poslužuje nobenih takih temnih virov, zato pa je dolžnost delavcev, da ga podpirajo.

Kako delajo na Norveškem. Norveška vlada je objavila svoj načrt za obrambo, ki predvideva 19 milijonov norveških kron za oborožitev in 2 milijona za gradnjo ceste, ki naj veže celo Norveško od severa do juga. Ti izdatki se morajo pokriti z obdavčenjem težkega kapitala in dohodkov, ki presegajo pet tisoč kron letno.

Kljub poročniškim premijam število porodov v Italiji nazaduje. Število porodov v lanskem februarju je bilo 87.269, letos pa 80.959. Porok je bilo v lanskem februarju 31.379, letos pa 25.255.

Briselj — justična palača

vedeti, da je resnična solidarnost različnih družbenih slojev večkrat potrebna.

Radi sodelovanja s komunisti sem pa predvsem mnenja, da izraz »komunizem« ne pomeni več tistega, kar je pomenil pred leti. V sovjetski uniji ni nobenega komunizma in Stalinova politika niti v smer komunizma ne vodi. Država, ki se oblikuje v Sovjetski uniji, ni niti komunistična, niti socialistična, sploh ji ne moremo dati pravega imena. Najbolj primeren izraz za njeno sedanjo politiko bi bil »proletarski fašizem«. Gotovo se lahko občudujejo velikopotezna tehnična dela Sovjetske unije, toda demokracije v njej ne vidimo in zato mislim, da tudi zapadno-evropskih komunistov ne moremo pritegniti k temu, da bi »brani« našo demokracijo in njene naprave. Od komunistov nas ločijo globoke razlike že v teoriji. Te razlike se zde meni danes globlje kakor pred petnajstimi leti. Tedaj je bila ruska revolucija upanje socializma. Danes smo v tej nadi v gospodarskem, posebno pa še v človeškem oziru strašno razočarani. Čemur se čudim, je to, da socialisti, ki so svoj čas obsojali boljševike, ko še niso zapravili vsega zaupanja, mislijo danes, da je mogoče z njimi zblizanje, ko so jasno dokazali, da je tako upanje neuresničljivo. — Tako je torej razložil svoje stališče zunanji minister Spaak, ki je bil prej vodja belgijskih komunistov.

Hendrik de Man, ki pa je bil vedno v socialistični stranki, a je že pred desetimi leti napisal obširno kritiko nekaterih Marksovih trditev o družbenem razvoju, je k tem Spaakovim izjavam povedal to-le mnenje:

Spaak je sprejel moj planizem še, preden je prišel v vlado. Njegovo izjavo hočem spopolniti še z nekaterimi stvarmi. Nama očitajo, da sva postala narodna socialista. Vsi vedo, da odklanjaja nacionalizem kot fašizem. Ta očitek narodnega socializma sprejemem le v toliko, kolikor jaz resnično pojmujem socializem: da mora socializem upoštevati razmere v domači deželi in uresničevati svoje ideale pri svojem ljudstvu, namesto da se zateka k plato-

ničnemu internacionalizmu in drugič, da mora upoštevati socializem ne samo poletarski razred, temveč skupne interese večine prebivalstva v svoji deželi. Če imam izbirati, potem dajem prednost narodnemu socializmu dejanja pred mednarodnim socializmom govorjenja. Kajti biti naroden ne pomeni biti nacionalist. Poudarjam, da je meni važno, da sem prav tako dober Evropejec in dober svetovni državljani kakor dober Belgijec. Sovražim gospodarski nacionalizem, ki žene ljudstva v škodljivo avtarkijo, osamljenost in bedo, in sovražim politični nacionalizem, ki vodi v vojno; sovražim rasni in kulturni nacionalizem, ki zatajuje višje vrednote človečanske kulture.

Smatram, da socializmu prav nič ne nasprotuje naš plan, ki hoče varovati male posestnike in varčevalce, da se združijo vsi proti finančnim in industrijskim monopolom. Naše delo v vladi je pokazalo že mnogo uspehov za proletariat in srednje sloje, čeprav se naš »planizem« še ni uresničil.

Kar se tiče sodelovanja v van Zeelandovi vladi, izjavljam: »Midva nisva v vladi kljub svojemu socialističnemu prepričanju, temveč sva v njej prav zato, ker je najin socializem v bistvu vladni socializem, ker je usmerjen samo na to, da iz dneva v dan dviga splošno blaginjo.«

Tako de Man.

Socialistična večina stranke s predsednikom Vandereldom vidi v nekaterih teh nazorih tri osnovne zmote: **sodelovanje v vladi**, postavljeno **kot načelo**, namen, da se vzame socialistični stranki njen **razredni značaj**, in preložitve vsega težišča v »**narodni okvir**« posameznih dežel. In te tri zmote analizirajo tako-le:

Prva zmota pomeni nevarno zamenjavo med taktiko in načelom, med prakso in principom: Včasih je potrebno iti v vlado za obrambo demokracije in za izločanje fašističnega vpliva na državni aparat. Toda vezati se na vlado pod vsakimi okolščinami pomeni nekaj popolnoma drugega: prenehati biti stranka proletarskega razreda, ki se ga ka-

Pred zdinjenjem socialistov v Rumuniji. Pred desetimi leti se je od rumunske socialno-demokratske stranke odcepila večja skupina pod vodstvom dr. Gelehrtera, ki je ustanovil novo stranko socialistov-unitaristov, ki so simpatizirali s tretjo internacionalo. Pozneje se je od te nove stranke zopet odcepila manjša skupina pod vodstvom advokata K. Popoviča. A ne ena ne druga teh dveh frakcij ni igrala kake važnejše vloge, ker je večina razredno zavednega organiziranega delavstva ostala zvesta svoji socialno-demokratski stranki, ki se je naslanjala na 60.000 organiziranih članov Generalne federacije dela. Pod pritiskom naraščajoče fašistične nevarnosti se je med disidentskimi skupinami začelo gibanje in pogajanja, da se zopet združijo z matično

stranko, ki bi v to svrhu spremenila svoja pravila na širokogrudnejši podlagi.

Vse židovke nimajo črnih las. Pred kratkim so v Berlinu aretirali nekega Žida zato, ker je šel po cesti z neko blondinko. Policija je takoj zasumila, da je Žid zakrivil skrunstvo plavolase germanske rase, ali se pa vsaj pripravlja na to. Neprijetno je pa bilo presenečenje, ko se je plavolaska legitimirala kot čistokrvna Židinja. A zadrega ni dolgo trajala; Židinj so ukazali, da mora dati lase takoj črno pobarvati, ker ne gre, da bi po Nemčiji plavolase Židinke, ki bi jih ne bilo mogoče razpoznati od arijevk, okrog hodile.

Esperanto v svetu. V angleškem mestu Sheffieldu nosijo tramvajski nameščenci v službi esperantske znake, ker je večina or-

ganizirana v esperantskem krožku in se s tuji lahko sporazumevajo v esperanščini. Slično tudi po drugih angleških mestih. — Katalonska vlada daje svoja radijska poročila tudi v esperanščini. — V Parizu se vrši svetovni esperantski kongres pod predstvom Lebruna in 18 ministrov. Udeležbo je prijavilo dozdaj 30 držav. — V Poljski, domovini dr. Zamenhofa, se vrši v Varšavi esperantski kongres v proslavo 50-letnice esperanta. V častnem odboru je predsednik Mosciecki in vsi ministri.

Slabi čuvar. Židje v New Yorku so sprejeli v službo nekega Nemca kot čuvarja sinagoge. Ta Nemec pa je neke noči zažgal sinagogo, da je pogorela. Obsojen je bil na deset let kaznilnice.

Anvers — magistrat

pitalizem boji kot organizirane celote in mu mora zato dati razne koncesije; vezati se na vladu za vsako ceno pomeni: iz zgodovinskega nasprotnika postati partner buržuazije. In tako pravijo de Manu: ne ponašaj se prehitro s svojim vladinim socializmom, ki ga lahko belgijska buržuazija zamenja z zavezništvom z vladinim — fašizmom! Kajti že samo odpoved samostojne akcije delavskega razreda in zavzemanje za vladu, ki naj premosti razredna nasprotstva, pomeni nevarnost, da pridemo do avtoritarnega režima. Pobiti nasprotnika z njegovimi lastnimi sredstvi je eno; sprejemati njegova gesla je pa drugo. Aktivna, pogumna, delovna fronta demokracije v narodnem in mednarodnem obsegu pod vodstvom delavskega razreda — da! Vezanje na vladu in naklonjenost buržuazije — ne!

Drugo zmoto — opustiti proletarski značaj stranke — smatra socialistična večina za najhujšo zablodo: dobro in potrebno je, da se išče proletariat zaveznike med takozvanimi srednjimi sloji, toda nikdar se ne sme izgubiti v nekem splošnem »antikapitalističnem mišmašu«. Vodstvo boja mora ostati v rokah proletariata, čigar stranka je socialistična, ali pa bo ves boj zašel na napačno pota, ki bodo samo dvignila kapitalizem.

Tretja osnovna zmota o »socializmu v narodnem okvirju« pomeni z drugimi besedami: vsak zase in nihče za druge. Proletariat se ne bo obranil fašizma, če se bo oprijemal »narodnega okvirja«, temveč proti fašizmu je že idejno udarna parola: proti nacionalizmu, za mednarodno sodelovanje delavstva in ljudstev. Posebno usodna je zmota Manovega narodnega socializma v času, ko dogodki vsak dan znova prepričevalno dokazujejo, da je razvoj kapitalizma in fašizem prišel na stopnjo mednarodnih odločitev. Poglejte samo Španijo! Narodno izoliranje je fašistična mi-

sel: »Kdor jo prejema, z zavestjo ali brez nje, za sebe ali za druge, v belgijski zunanji politiki ali v de Manovi teoriji — ta pomaga fašizmu. Internacionalizem je zakon, pod katerim je delavski razred nastopil svojo zgodovinsko misijo, in proletariat, ki bi se odločil proti internacionali za narodno izolacijo, izda samega sebe.«

Strankina konferenca, ki je razpravljala o de Manovi in Spaakovi politiki, je nudila zanimivo sliko: socialistična načela, razredni boj in če treba tudi enotno fronto — so zagovarjali takozvani »starši« socialistični voditelji: Vandervelde, de Brouckère, Huysmans; za de Mana pa so bili vladeželjni »neo-socialistični mladini« in strokovni tajniki, ki jim je seveda socialistični minister za socialno politiko neskončno važen.

Diskusija še ni zaključena. Stranka in njeno članstvo obravnava stvar z vso resnostjo, brez vsake demagogije in osebnih žalitev. Zato smo lahko prepričani, da ji bo to razčiščevanje nazorov samo koristilo, kakor je tudi pred leti dvignilo socialistično stranko Francije, ki so ji njeni »neosocialisti« postavili enake probleme, pa je stranka s svojo prepričevalno zmagu zaključila diskusijo.

Zakaj smo se toliko pomudili z razlago difference v soc. gibanju Belgije? Naša naloga je, da vzgajamo delavce v kritičnem mišljenju. Prav na takih konkretnih stvareh se najbolj bistri um in socialistična zavest. In vsi tisti, ki znajo misliti, vem, da so se pri nekaterih Spaakovih in de Manovih nazorih spomnili na slične zmote, ki jih tudi pri nas oznanjajo prav taki ljudje, ki jim je socializem prestar, premalo revolucionaren in premalo naroden. Zmedenost, ki jo je povzročil nacionalizem in fašizem, se pojavlja pač povsod. Pod napačno zastavo se skuša miselnost nasprotnikov vtihotapiti tudi v delavske vrste. Tisti, ki še nikdar prave vere v delavski razred in socializem imeli niso, mislijo, da se bodo rešili in prikupili nasprotnikom s tem, da sprejemajo njihove parole in se hočejo delati bolj narodne in pobožnejše od njih samih. Trdé, da so sicer proti mednarodnemu fašizmu, pa pri tem podpirajo domači, narodni fašizem in priporočajo slavno vaško »kirchturm«-politiko proletariatu, in mislijo, da bo socializem pridobil srednje sloje s tem, da bo samega sebe zatajeval in se igral s terminologijo pokojne slovenske ljudske stranke. V vsaki prehodni dobi, v kateri branilci starega ne izbirajo sredstev v obrambi pred novim, še v vsaki taki dobi so začasno uspevali vedeževalci in krivi preroki, ki v svojih zmedenih glavah mešajo pleve z zrnjem, pravilno napačnim, koristno z nevarnim in škodljivim. Zato se pojavljajo tudi iznajditelji toliko »novih« socializmov.

Delavski razred, ki hoče novo dobo, se mora vsak dan na novo novega učiti. Veliko bridkih naukov ima že za seboj. Vedno znova mora premišljevat o pravi poti. Gotovo mora vsako delavsko gibanje delati na domačem terenu, prebujati ljudstvo, na čigar zemlji živi, nikdar pa ne sme izgubiti izpred oči enega, to je: cilja. Cilj pa je socializem in socializem je najvišji ideal vsega človečanstva. In za ta ideal bo na olimpijadi v Anversu manifestirala socialistična mladina vseh narodnosti.

Hrvatski delavec kot načelnik dopisnega urada madridske vlade. Pred sedemnajstimi leti je po dokončani ljudski šoli odšel po svetu Božidar Forčan iz Rogatice na Hrvatskem. Njegovi so ga že smatrali mrtvim, ker se vsa ta leta ni niti enkrat javil. Pred kratkim so pa prejeli stariši pismo iz Madrida, kjer jim sin Božidar javlja, da mu kot šefu madridskega presbiroja gre dobro. Podpisal se je Boly Forsano.

Lansko leto je bilo po svetu prodanih letal za 150 milijonov zlatih nemških mark. Svetovni stroški za grajenje vojne avijacije, ki so leta 1930. znašale 2 milijarde 300 milijonov mark, so v letu 1935. narasli na 5 milijard. Na prvem mestu sta zastopani Japonska, ki je imela 1930 komaj 200, lani pa že 2000 letal in Italija, ki je imela 600, lani

pa 2400 letal. Glede Rusije v tem pogledu ni podatkov.

V železničarskem domu v Tokiu so se za barikadirali, da bi jih policija ne mogla razgneti, delegati železničarjev iz cele Japonske, ki so prišli v Tokio, da se pogajajo za povišanje plač. Železničarji zahtevajo 20% zvišanje, minister pa jim ponuja samo 10%. Železničarske organizacije groze s stavko, če se ne ugovolji njihovim zahtevam. Kakor v raznih drugih državah, skuša tudi japonska vlada odvrti pozornost prebivalstva od notranje-političnih in socialnih vprašanj na zunanjo politiko in vstvarja zato razne spopade in incidente s svojimi sosedmi; enkrat v Kini, pa v Mongoliji, pa zopet ob meji sovjetske Rusije. Japonski delavci pa ne nasedajo takim manevrom in pravijo,

če bi oni vladali, bi takih konfliktov ne bilo, ker bi se znali z vsemi sosedi mirnim potom sporazumeti.

Moskovska nova podzemna železnica je tekom enega leta prevozila 128 milijonov oseb.

V Nemčiji poseduje 17 tisoč veleposestnikov 13 milijonov hektarjev zemlje, medtem ko ima 1.600.000 malih posestnikov skupno tri in pol milijona hektarjev, vključno gozdove.

Na spomeniku žrtvam svetovne vojne v Bologni v Italiji so pred kratkim neko jutro zagledali veliko protifašistično zastavo, ki so jo izobesili neznan storilec. Oblasti so aretirale večje število oseb, da bi dognale storilce, vendar brez uspeha.

Perilo s kuhanjem razkužiti !

Misli na to: samo ako je perilo popolnoma čisto in ako so uničene v njem vse bolezenske kali, bo ostalo telo zdravo. Perite zato perilo s Schichtovim Radionom. Pri kuhanju razvija na milijone kisikovih mehurčkov, ki prodirajo skozi perilo, ga temeljito očistijo in uničijo vse bolezenske kali.

SCHICHTOV
RADION
pere vse higijenično čisto

Schicht
RADION
pere sam!

O DELAVSKEM OTROKU

Č. V.:

Že pred rojstvom občuti delavski otrok del družbene krivičnosti in neenakosti. Delavska mati se pri svojem težkem delu in skrbi za družino ne more čuvati niti telesno, da bi bilo primerno preskrbljena s hrano in obleko, kakor bi bilo potrebno za pravičen razvoj plodu v njenem telesu; še manj pa duševno. Na duševno stanje za časa nosečnosti polagajo matere same še bolj pa moški vse premalo pažnje. Vsakomur je znano, da človek, ki je nesrečen, v skrbah, v težkih duševnih bojih, tudi telesno hira in slabi; posebno trpe živci, ker so nosilci vsega duševnega življenja. Plod v materinem telesu je povsem navezan na življenje matere, naj bo to telesno ali duševno. Karkoli duševno teži mater, vpliva na njeno živčevje ter preko tega na vse njeno telo in preide tudi na razvijajoče se otrokovo življenje. To je

potrdila ne samo novejša zdravstvena znanost, to je bilo znano že našim prednikom, le da so to vzeli kot veljavno samo za nekatere močnejše duševne pojave, kakor močan strah, hudo žalost, veliko veselje; češ, da to otroku škoduje. Da bi pa trajna skrb, bol, strah imeli vpliv na otrokov razvoj, niso v polni meri spoznali, ker ni bilo neposredno posledic kakor v prej navedenih primerih, ko je povzročil enkratno močen doživljaj prezgoden porod ali kateri drugi viden pojav.

Sedanja težka življenjska borba je povzročila večjo napetost in izčrpanost živcev, zato smo vsi nervozni in nestrpni, kratkomalo sitni in nimamo potrpljenja drug z drugim. Za vsako malenkost vzrojujemo in se razburimo nasproti ženam in otrokom. Noseča žena je po svojem stanju

ETBIN KRISTAN:

NA PLANINE

Visoko v zrak štrle planin vrhovi,
kjer svetle strele se rode v oblakih
in večni led miru skrivnosti krije.
Tam orlov in viharjev je kraljestvo
in bilja pravljic, iz nižin pregnana,
imajo gori čudov polni dom,
ki vanj ropot tovarn in šum kupčije
in blazni boj človeštva ne posega.

Ostrejša sapa piha na planinah,
ostrejša in cenejša; v gorskem zraku
ne veje par trpinskih poti
in ne krvi, prelite po nedolžnem;
kar diha sveži gorski zrak, je zdravo
in krepko, žilavo, pogumno...
Planine ljubi žarko zlato solnce;
vsak dan pošilja prve svoje žarke,
snežnikov da poljubijo vrhove
in preden vzame dan na drugo stran,
odene hribe s plaščem iz skrlata,
posuje ledenike z rdečim cvetjem
in na sneženih tleh užge kresove,
da oznanjujejo dolinam mračnim
planinsko svetlo veličanstvo.

Visoko nad človeškimi domovi,
kjer ni meja, umetno narejenih,
ne šeg, ne zakonov, delečih pravic

in milosti na desno in na levo;
v vseмирskem carstvu gromov in neviht,
kjer sužnji se ne klanjajo tiranom
in kjer pogled pogreza se v neskončnost,
v domovju nevkočenih večnih sil,
na goličavah, kjer vise plazovi,
kjer rajajo še škratje in bogovi
in plešejo ob polni luni Vile;
V brezmadežni čistosti tam stoluje
Svoboda, silna, krasna, nevmrjoča.

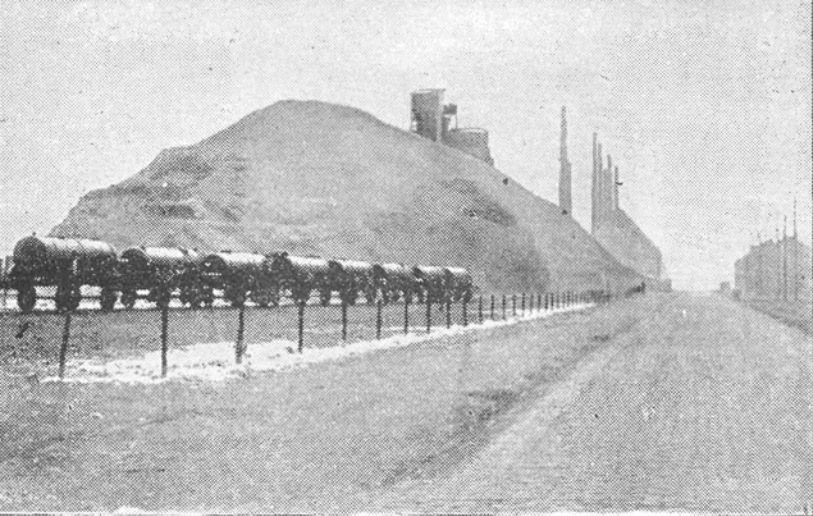
V višave iz nižin vse večne dni
se dviga hrepenenje duš trpečih;
iz mraka k solncu plavajo želje,
iz sužnosti k svobodi vre hotenje.
A v željah se mori srce v dolini —
na vrh planin povzpni se, sin trpljenja!
Na čelo tam poljubi te svoboda,
njen sveži dih ti dušo oživi,
skrivnostna moč svobode okrepča
telo ti in duha, in kopnenje tvoje
dobi peroti orla iz planin.
Navžij planinske zračne se čistosti,
napij na gori jutranjih se žarkov
in grom nebeški ti zapoje pesem:
Trpin ni suženj, če je krst svobode
ovenčal ga z junaka cvetno krono.

AM LON/GRUND BEI WILSEDE LÜNEBURGER HEIDE

Poletje v gorah

*) Ta pesem Etbina Kristana je izšla v »Družinskem koledarju 1913. leta«, ki ga je izdala delavska izobraževalna zveza »Vzajemnost« za Kranjsko.

Kemične tovarne v dolini Moze

čisto izravnotežena: ves krvni obtok je usmerjen v otroka; predstave, misli, čustva se nanašajo predvsem na otroka, ki ga nosi pod srcem. Vse živčevje je v napeti delavnosti, zato utrujeno in preobčutljivo za vse vrste dražljajev. Ne prenese n. pr. nekaterih vonjev, pa tudi besed ne, ker se takoj razburi.

Vsa okolica, ki pride v stik z nosečo materjo, bi morala to upoštevati in jo čuvati pred vsako neprimliko, težkočo, skrbjo in razburjenjem. Ne samo zaradi nje same, temveč zaradi otroka, ki bo naš sodelavec v bodočnosti, naš državljani, bodoči človek.

Za naš bodoči rod moramo sami marsikaj potrpeti in čakati, kaj bo dete prineslo po naravi darovanega s seboj na svet. Telesne in duševne sposobnosti so le v nastavkih dane detetu, kakor cvetni popki na drevesu. Razvijejo se le v ugodnih prilikah, ki razvoj in rast podpirajo. Take sposobnosti so splošne, n. pr. nadarjenost za vsa dela, ali kakor pravimo inteligentnost, ali pa delne sposobnosti, oziroma darovi kakor: dober spomin, dar za jezike, t. j. posebna sposobnost izražanja, dar za računstvo, risanje, glasbo, posebno ročna spretnost itd. Prirojena je tudi sposobnost mirnega in točnega opazovanja ter mišljenja. Točno in mirno opazovanje, pozornost, t. j. nujno potrebno za vsa važnejša duševna opravila.

Tudi sposobnost močnejšega in globljega čuvstvovanja je prirojena, kakor tudi kreпка volja.

Toda niti ena sposobnost se ne razvije sama po sebi; za vsako izmed teh, ki so vsakomur potrebne v življenju, je potreba pomoči in prilike, da se uveljavi.

Za človeško družbo in mirno sožitje v njej so važna predvsem čustva, t. j. tisti nažonski doživljaji, ki se nanašajo na človeka samega in sočloveka.

Po naravi je vsako živo bitje podrejeno nekim osnovnim življenjskim silam, nagonom, ki odrejajo smer vsega delovanja vsakega poedinca. Prvi nagon je samoohranitveni ali samoobrambni nagon, ki se javlja v vsaki priliki, ko je življenje, zdravje, položaj, ki daje možnost življenja, v nevarnosti. Vsako živo bitje se brani ali napada, kadar je v nevarnosti. Strah, groza, skrb, jeza in sovraštvo so čustva,

ki se javljajo v nas, kadar zaznamo nevarnost za naše življenje.

Drugi nagon je prehranitveni, ki se javlja z občutkom lakote in žeje, ozir. sitosti in je vedno v zvezi z močnimi čustvi, kadar ni mogoče zadostiti naravnim potrebam. Ta dva nagona se javljata že s prvim jokom novorojenčka in spremljata človeka vse življenje.

Tretji nagon se javlja pri odraslem, ko je potrebno za-roditi in ohraniti nov rod, t. j. nagon za ohranitev vrste, t. j. novega rodu in se deli na spolni in roditeljski nagon. Oba se javljata z močnimi čustvi, ki često nadvladujejo vsa druga čustva.

Četrty nagon, ki je važen za človeka kot družbeno bitje, je družbeni nagon, ki se javlja s čustvi povezanosti s sočlovekom posebno v nevarnosti, v boju, v delu, da se ljudje družijo.

Za točnejše poznanje in razlikovanje imenujejo nekateri še podvrste nagonov, kakor nagon za samouveljavljenje, igralni, posnemovalni, življenjski nagon itd. Toda v bistvu so to samo razne oblike gornjih nagonov, ki se javljajo v različnih življenjskih dobah.

Prvi dan otrokovega življenja že začne borba in valovanje čustev ugodja in neugodja, kakor je sit, lačen, mu je toplo ali ga zebe, kar vse je izraz samoohranitvenega in samoprehranitvenega nagona. Da se otrok normalno razvija, morajo biti v prvi vrsti zadovoljene njegove telesne potrebe, t. j. mora biti sit in zadostno oblečen. Pomanjkanje vpliva ne samo na telesni razvoj, temveč tudi na duševni, ker postane otrok bolj občutljiv in razdražljiv. Vse čuvstvovanje je bolj hitro in neenakomerno. Pod vplivom čustev se tudi hotenje, volja izpremeni, ker gonilna sila hotenja so čustva. Vse človeško delo se vrši samo zato, da se človek reši neugodnosti, oziroma doseže večje ugodnosti ali večje udobje, torej je delo večno pomikanje od slabega, neugodnega k dobremu, ugodnemu. Nikdar ni konca, nikjer ni meje človeškim željam. Kdor ima denar, bi ga rad imel še več; učenjak bi rad dosegel še globlje spoznanje, umetnik ustvaril še večjo umetnino, pobožnjak dosegel še večje svetost.

Kakšno mnenje imajo nacionalno-socialistični Nemci o Slovanih. Za šole v Nemčiji je izšla nova učna knjiga zgodovine »Nemška zgodovina«. Na 76. strani te knjige čitamo: »Stari Slovani so sicer tudi pripadali nordijski rasi, toda Nemci so jih vedno smatrali za tujo raso, ker so se že v davnih časih toliko pomešali z mongolskimi nomadi, da od njihove nordijske krvi ni ostalo niti kapljice več. Posledica tega in poznejših raznih mešanj je ta, da Slovani do danes niso dali človeštvu nobene pomembnejše kulturne ustvaritve, a njihova nesnažnost, njihovo hlapčevstvo, pomanjkanje čuta za zvestobo in njihovo divjaško barbarstvo pričajo o njihovih mongolskih prednikih.«

Sami si morajo pritisniti žig na čelo. Pod

pritiskom oblasti so morali v Nemčiji vsi Nemci, ki niso čiste arijske krvi, pristopiti k novoustanovljeni »Zvezi začasnih nemških državljanov z nečisto krvjo«.

Za nove delavske pesmi. »Savez radniških pevačskih, glazbenih i umjetniških društava Jugoslavije« v Zagrebu razpisuje nagrade za skladbe za moški zbor in stavlja te-le pogoje: 1. tekst (besedilo) mora odgovarjati socialističnemu čuvstvovanju, 2. muzika naj bo enostavna, jedrnata, brez velikih tehničnih komplikacij, 3-4 glasna, po možnosti na osnovi elementov narodnih pesmi. Nagrade znašajo po Din 1500, 800 in 600. V komisiji, ki bo presodila skladbe, so prof. Zlatko Grgošević, dr. Pavao Markovac in prof. Mladen Pozajić. Natančnejša pojasnila daje omenjeni savez v Zagrebu, Primorska ulica 2-1.

Listnica uredništva

Ladiha — Vaš članek je preveč agitacijskega in premalo propagandističnega značaja.

Robnik — Preslabi verzi.

Cilenšek — V prihodnji številki Vam bo ustrezno.

X - Kočevje — Vaša poezija še peša.

Mara — Žrtev tiskovnega zakona!

Drugi — Potrpajte!

Vsi — Za prihodnjo številko, ki izide 1. septembra, pošljite rokopise na uredništvo v Ljubljani, Miklošičeva cesta 22 najkasneje do 14. avgusta. Vse mora biti pisano samo na eno stran. **Uredništvo.**

Tudi delavski otrok si želi priti iz ozkega težkega življenja, v lepše, boljše vsaj za en trenotek. Želi si lepe igrače, lepe obleke, udobnega ležišča, stanovanja, zadostne hrane, samih reči, ki so pravzaprav nujne za življenje.

Vsem tem željam pa se mora odreči, ker ni sredstev. Vidi sicer, da imajo drugi otroci dovolj igrač, lepih oblek, dobro hrano, le njemu je to nemogoče doseči. S časom se v srcu javi tiho nezaupanje do staršev, ki mu ne dajo vsega, kar imajo drugi otroci. Kako zaboli materino srce otrokovo vprašanje: »Zakaj nimamo tudi mi takih igrač«? Za začetek se potolaži otrok z odgovorom, da ni denarja; pozneje, v dobi desetih let, že razmišlja o krivicah v družbi, bogastvu in siromaštvu, delu in izkoriščanju delavca. Upornost in sovraštvo do družbe, do sočloveka je zaključek takih razmišljanj.

Mladina si medsebojno zaupa in je združena v odporu proti vsem socijalnim ustanovam, proti šoli, oblasti in tudi proti osebam, ki šolo in oblast predstavljajo. Učitelji tožijo, da so delavski otroci trmast, uporni, neodkritosrčni; toda priznavajo mladini, da je solidarna in ne izdaja krivcev; zato se težko izsledijo prestopniki. To je dragoceno priznanje mladini, da je že v njej razvit čut skupnosti. Iz tega priznanja bo moralo slediti tudi nadaljnje, da je sedanja šola tuja delavski mladini in mora šola poiskati pot do srca otrok, da bodo šolo začutili kot svojo, ki jim nudi vse, česar jim ne more dati dom.

Ako smo ugotovili, da je pri delavskem otroku razvito socijalno čustvovanje, moramo priznati, da so tudi druga čustva, kakor za lepoto dobroto dana v osnovi pravtako delavskem kakor kateremu drugemu otroku, le prilike nima, da bi se izostrila in poglobila.

Delavski otrok po svojih umskih sposobnostih ne ostaja za nobenim drugim otrokom, le možnost razvitka mu je treba nuditi, da se bo lahko izobrazil, dvignil k višjemu duševnemu življenju.

V pomanjkanju, odrekanju se je tudi volja okrepila, da je navadno vztrajen, delaven in zanesljiv ter zato sposoben, da se uveljavi na vseh poljih. Kjer je bila beda prevelika, zapostavljanje predolgo, tam se je v otroku vzbudil čut manjvrednosti, ki otroka ovira, da se ne more dvigniti. Takemu je treba vliti zaupanje in dvigniti z ljubez-

*Ta slika
in podpis
župnika
Kneippa
jamčita
za kakovost*

Kneippova

SLADNA KAVA

nijo. Podpore in miloščine jemljejo otroku samozavest in ga ponižujejo.

Otrok se mora povsod zavedati, da ima pravico do polnega življenja, do izobrazbe, do kulture; pravico postati človek. Zato mu je treba povedati, kdo mu krati to pravico, ki jo more uveljaviti v polnem obsegu le socijalizem.

IZ VZAJEMNOSTI

»Vzajemnost« v Črni.

Društvo se je ustanovilo dne 1. novembra 1936 ter je začelo delovati z dvema odsekoma in sicer dramskim in tamburaškim. Članov je pristopilo čez 60. V pretekli, to je prvi sezoni, je imelo društvo 7 prireditev dramskih, všteti 3 prosvetne večere, 2 veselici ter dva izleta.

Kljub težkočam je društvo doseglo lepe uspehe ter upamo, da bomo v bodoče mogli še več uprizoriti.

Delavke in delavci Meziške doline, pristopajte v delavsko kulturno organizacijo »Vzajemnost«.

Delavski festival v Zabukovci.

V nedeljo, dne 20. junija je priredila naša »Vzajemnost« na vrtu s. Zupanca v Migojnicah festival z zelo obširnimi programi.

mom. Udeležilo se je prireditve 12 sorodnih društev.

Kljub slabemu vremenu se je zbralo več sto sodrugov in sodružic iz raznih krajev v najlepši harmoniji, kakršna naj bi zmiraj vladala med nami.

Ob določenem času je predsednik s. Viptnik Albin otvoril festival. Orkester »Zarje« je zaigral »Marzeljezo«, ki je poživila proletarskega duha. V mislih smo bili pri francoskih sodrugih, ki jim ta himna ni več samo izraz hrepenenja, ampak izraz uresničenja njihovih stremeljenj.

Nato so po vrstnem redu sledili: moški zbor »Vzajemnosti« Zabukovca, ki se je postavil že v št. Rupertu, moški zbor »Cankar« iz Šoštanja, ki je, dasi maloštevilen, dobro zapel, »Savinja« iz Petrovč, ki ima dober glasovni material, »Vzajemnost« iz Celja, ki je pokazala veliko dovršenost, pevsko društvo iz št. Ruperta je bilo tudi deležno priznanja, istotako »Vzajemnost« (pevovodja s. Roter) iz Liboj, ki obvlada posebno dobro delavske pesmi, mandolinski odsek »Vzajemnosti« iz Trbovelj je presenetil s svojim nastopom. Mladi pevski zbor »Vzajemnost« iz Pesjega se je že lepo razvil in napredoval, takisto mešani zbor. Izboren je bil mešani zbor »Vzajemnosti« iz Zabukovca, odmore pa je lepo izpolnila komaj ustanovljena rudarska godba na pihala iz Liboj.

Vse sodelujoče je treba pohvaliti. Pokazali so uspehe in voljo do dela, vsej javnosti pa, kako smotno je delavstvo na delu za izobrazbo in s kakšnim veseljem in zanosom, pod težkimi prilikami in v skrom-

nih razmerah goji celo pevsko kulturo!

Kako igra človeku srce ob takih lepih prireditvah, ko se snidejo velike delavske družine, nasmejanih obrazov in zadovoljnih lic, ki jih navdaja zavest, da vrše veliko poslanstvo. Zlasti so take prireditve primerne za našo mladino. Pri tem se medsebojno spoznavamo in navezujemo stike, ki služijo utrditvi duha solidarnosti. Lahko rečemo, da je uspeh festivala popoln. — Le naprej, brez bojazni! — Družnost! cc.

Nove postojanke »Vzajemnosti«, 4. julija se je ustanovila »Vzajemnost« v škofiji vasi pri Celju. Odobrena so pravila za društvo v Prevaljah (na Lešah že dolgo obstoji), oblast je zavrnila pravila za društvo v št. Pavlu pri Preboldu.

ESPERANTO PAGO

VI. konferenca delavcev-esperantistov Jugoslavije.

V okvirju jubilejnega kongresa jugoslovanskih esperantistov v Zagrebu od 5. do 6. septembra 1937 se bo vršila tudi konferenca delavcev-esperantistov iz vse Jugoslavije, katere namen je, da poda bilanco dela preteklega leta, določenega na lanskoletni konferenci v Ljubljani, da prouči sedanjí položaj in da določi smernice nadaljnjega dela v smislu ojačenja delavskega esperantskega gibanja pri nas. Konferenco organizira in vodi centralno delavsko esperantsko društvo v Zagrebu. Za uspeh celotnega kongresa jamči sodelovanje Akademškega esperantskega društva in Delavskega espe-

Slonček iz žgane gline

R i j a v e c V l a d i m i r :

Kakšno veselje, ko je opekarniška sirena naznanila konec dela! Hitel je očetu naproti, se mu obesil za roko in ga nestrpo spraševal, kaj mu je lepega napravil. Ni bilo dneva, da ni dobil kakšne nove umetnine. Veselil se jih je brez konca in kraja, — oče pa se mu je zdel strašno učen in pameten, posebno še sedaj, ko je sam izkusil, koliko spretnosti in potrpljenja je potrebnega, da se izoblikuje katerikoli izmed teh kipcev. Kar oboževal ga je!

Po tistem večeru, ko je dobil v dar slončka, ni tovarna dolgo klicala na delo. Oče je ostal par dni doma, potem je z nekaterimi tovariši spet začel zahajati pod hrib. Spočetka so hodili sami, kasneje je Boris opazil, da jih spremljajo orožniki in jih varujejo pred drugimi delavci, ki so noč in dan stražili pred tovarno in niso hoteli nikogar puščati vanjo. Čudno se mu je zdelo to početje; ni ga razumel. Šele par let pozneje, ko je začel hoditi v šolo, so mu razjasnili, da so dogodki v tovarni pomenili stavko in da je bil njegov oče stavkokaz.

Stavkokaz? Pa vendar! — Ne, tega jim ni mogel oprostiti! — Ali je bilo potrebno, da so ga nekega večera pretepli in se je komaj privlekel do doma ter se zgrudil brez zavesti in ves krvav, čim je odprl hišna vrata?! Mati je prestrašena zakričala, niemu pa je prihajalo slabo, ko je gledal blede očetov obraz.

»Kdo ga je?«, je vprašal tiho, preplašeno.

»Oni tam iz tovarne,« mu je odgovorila in zajokala. »Vedela sem, da ga bodo!«

»Zakaj so ga?«, je ni razumel.

Vzdihnila je. S hladnimi obkladki je spravila moža k zavesti in mu previdno izprala rane. Stokal je, da ga je bilo težko poslušati. Poklicali so zdravnika.

V žepu očetove suknje je našel Boris le za pest črepinj. Potrudil se je, da bi jih sestavil — in ko se mu je posrečilo, so mu prišle solze v oči. Konjička, ki zadaj v repu piska, bi bil dobil danes, da niso pretepli očeta. Prav tak bi bil kakor oni, ki jih je občudoval ob nedeljah pri branjevcu pred cerkvijo in ki si jih je tako želel. — Nekaj grenkega mu je leglo v dušo; ljudje iz tovarne pa so se mu zazdeli grdi in zlobni.

2.

Precej časa je preteklo, da je okrevljal oče; — delat pa ni šel nikdar več. Ohromela mu je desna roka. Leto pozeje je umrl in tudi mati ga ni dolgo preživela. Boris je ostal sam.

Na zemljišče pod gozdom, kjer so izkopavali glino, ni zahajal več, — pač pa je dan za dnem ležal v travi nad njim in opazoval od tam življenje v opekarni. Vsakega delavca je poznal; za vsakega je vedel, kakšno delo mora opravljati in kje mu je mesto. Opazoval je vrvenje pod sabo, zasledoval urne kretnje pridnih rok; — na uho mu je udarjala monotona pesem lopat in krampov ter škripanje natovorjenih vagončkov po obrabljenih tračnicah. Tovarna ga je privlačila, a odbijali so ga ljudje v njej, ki so se mu zdeli zlobnejši od drugih in ki jih je gledal z neprikrito mržnjo. Kadar se jim je prevrnil že napolnjen vagonček ali se jim je pripetila kaka druga nesreča, mu je bilo, kot da je okusil kapljo sreče in srce mu je začelo utripati hitreje. Privoščil jim je vsako nezgodo in nestrpen je bil, če se dolgo nobena ni pripetila.

Nekega večera, ko so že vsi odšli domov, se je splazil iz svojega skrivališča na prostor, kjer so izkopavali glino. Na dveh mestih je zrahljal vijake, s katerimi so bile spojene tračnice in se spet neopažen oddaljil.

Drugo jutro je bil že navsezgodaj na svojem mestu. Trava je bila še rosna, malo ga je zeblo v bose noge, kar pa ga ni motilo, da se ne bi vlegel med zelenje in cvetje, ki se je osipalo in mu stresalo rosne kaplje na obleko, mu močilo lica in se mu lepilo po rokah. — Doli pod njim se je že pričelo vsakdanje delo. Nekdo si je požvižgal pesem v ritmu svojih zamahov; oni s svetlimi lasmi in modro srajco se je vzravnaval, nekaj povedal, se zasmeljal, si pljunil v pest in spet krepko zamahnil, ... zvok njegovega udarca pa se je izgubil v mehkih tleh.

V dvanaest vagončkov so nakladali; Boris je vedel, da jih pred deseto uro ne bodo napolnili in težko mu je bilo čakati. — Ko je solnce malo posušilo travo, se je vlegel na hrbet in se zagledal v vrhove smrek, ki so bdele nad njim, vse pozlačene s solnčnimi žarki, mirne in nepremične, svestne si svojega dostojanstva.

»Se bodo vagončki prevrnili ali ne?«

Nagnil je najbližjo marjetico k sebi in ji začel trgati cvetne lističe.

»Bodo se, — ne bodo, — bodo, — ne bodo. — —

»Ne bodo,« mu je povedala prva.

»Bodo,« je prorokovala druga.

»Bodo!«, se je razveselil. »In koliko se jih bo prevrnilo? — Se bodo prevrnili vsi?«, je vprašal cvetne lističe, ki jih je zbral v pest, jih vrغل v zrak in jih poskušal ujeti na hrbet roke. Pet jih je ostalo na njem.

»Pet se jih bo prevrnilo,« je verjel.

Nekje v smrekah se je oglasila šoja in par vran je kričče preletelo nad njim. Od opekarniškega zemljišča sem je zadišalo po mokri glini. Toplo mu je postalo. Umaknil se je s solnca pod smreke in se spet zagledal v delavce pod sabo.

Ura na Gori je odbila devet. Pol desetih.

Vagončke so napolnili; nekdo je pregledoval če so dobro sklopiljeni, stari Martin se je povzpел na prvega in popustil zavoro. Tračnice so zaječale pod pezo, ki se je začela pomikati po njih, — sprva počasi, potem pa vedno hitreje in hitreje.

»Pet se jih bo prevrnilo.« Vzpел se je na prste.

Prevrnili so se vsi. Ko so se jim tračnice razmaknile, so se za trenutek ustavili, Martin je zakričal, zakrilil z rokama, izgubil ravnotežje in padel z njih, — nato so še z večjo silo pritisnili drug na drugega, preskočili tračnice in se prevrnili raz nasip.

Ob Martinovem kriku je Boris začutil kot da se je nekaj utrgalo v njem, — kot da ga je nekaj stisnilo za grlo in mu z vso težo leglo na dušo. Prebledel je, si zatisnil ušesa in zbežal domov. — Par dni pozneje je izvedel, da je Martinu zmečkalo nogo v kolenu.

Postal je še tišji in še bolj se je umikal ljudem. Zdelo se mu je, da vsi vedo za njegov greh; — da bi vsak pokazal s prstom nanj, če bi ga srečal in mu očital:

»Ti si kriv, — ti si to napravil!«

(Konec prihodnjic.)

rantskega društva v Zagrebu kot najagilnejših društev v Jugoslaviji. Delavsko esperantsko društvo je izposlovalo 50% popust na prijavnini za vse člane delavskih esperantskih društev, sekcij, grup in posameznikov, kateri se prijavijo preko delavskega esperantskega društva, to je da plačajo namesto običajne prijavnine 20 Din samo 10 Din in imajo s tem brezplačen vstop na vse kongresne prireditve. Ker bo voznina

na železnici znižana ravnotako za 50%, pozivamo vse delavce-esperantiste, da se v čim večjem številu udeležijo letošnje konference ali pa da vsaj pošljejo svojega krajevnega delegata. Prijave za popust sprejema (za dravsko banovino) samo »Vzajemnost«, esperantska sekcija Ljubljana, poštni predal 290 ali direktno delavsko esperantsko društvo v Zagrebu.

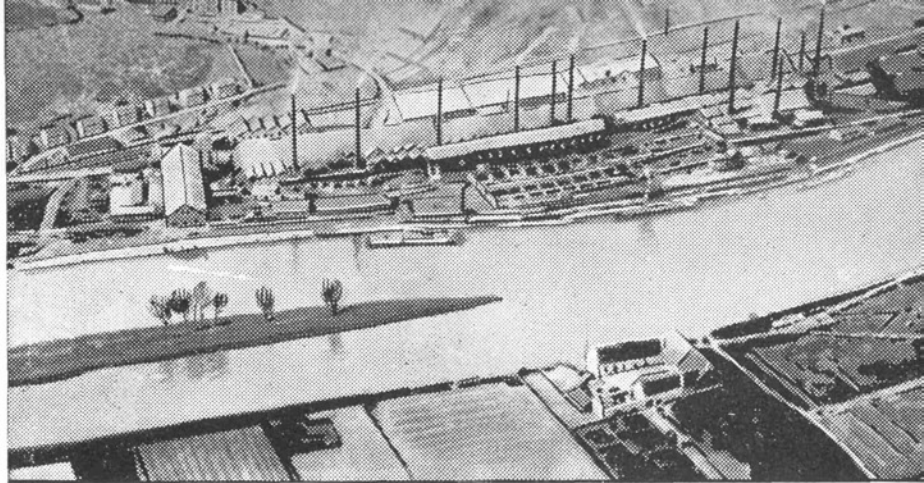
Kamaradoj esperantistoj preparu kaj organizu esp. kursojn en viaj filioj por autuna seziv. Anoncu viu al ni, ke ni almenau scios, ke vi ekzistas ĉar nur de vi dependas esp. rubriko en »Svoboda« kunlaboru en ĝi. Sendu raportojn.

»VZAJEMNOST«

esperantasekcio

Ljubljana, poštfrako 290.

Belgijska pokrajina, kjer vlada strupena megla

Dr. Ivan Prijatelj:

Začetki socialnega gibanja na Slovenskem

Ob smrti dr. Ivana Prijatelja, ki je bil več kakor slovstveni zgodovinar in vseučiliški profesor za zgodovino slovanskih literatur, ker je s svojim svobodoumnim svetovnim nazorom in človečanskim čutenjem odkril tudi literarno zgodovino Slovencev, ob Trubarju in Prešernu pozival nov rod k prebujenju in v predvojni socialistični reviji »Naši zapiski« objavljaj razprave, ki so še danes žive, opozarjamo naše delavce, da so nekatere njegove knjige tudi za nje razumljivo in podučno pisane in naj si jih izposojajo v naših knjižnicah; saj je n. pr. njegova obširna knjiga »Janko Kersnik, njega delo in doba« tudi prvo zgodovinsko delo o socializmu v Sloveniji. Za primer navajamo iz te knjige odlomek o prvih pojavih socialističnega gibanja pri nas.

V sedemdesetih letih se je začelo organizirati slovensko delavstvo. Bilo ga sicer še ni veliko, ker Slovenci niso imeli razvite industrije. Delavska društva so obstajala v Ljubljani in Trstu, politično so se naslanjala izpočetka na meščanske stranke. Polagoma pa je začelo prodirati v deželo tudi razredna socialno-demokratsko prepričanje, seveda še v jako nejasni obliki. V Ljubljani je prvi razglašal socialistične nazore krojač Kunc. V Trstu sta veljala izdajatelja »Primorca« Mohorčič in Lipe Haderlap za socialna demokrata. A kako nejasne predstave o socializmu so imeli ti ljudje, nam kaže zagovor Haderlapa v »Novicah« 1874, str. 302, kjer pravi, da še ne pozna natančnega programa socialistov. Simpatije pa je imel in jih še ima za socialno demokracijo, ako ne izbrišejo vere iz svojega programa.

Ljubljansko delavsko izobraževalno društvo je stalo odločno za narodni liberalizem in je varovalo in povdarjalo liberalna gesla celo v času, ko se je naš meščanski liberalizem sam uklanjal konservativnim klerikalcem. V času najtišje slovenske sloge, koncem oktobra 1877, je praznovalo imenovano društvo svojo osemletnico. Slavnostni govornik, stavec M. Hubmajer, je kot namen društva razglašal: dvignite delavca po poti do višje socialne stopnje. »Ravnopravnost, omika in svoboda so ideali, po katerih delavci hrepene, in splošno izobraženje je sredstvo, ki naj jim do tega cilja pomore.«

»Slovenec« je dne 15. junija 1878 slikal socializem kot svetoven greh in še zadovoljno konstatiral: »Se ve, da se še niso med našim milim slovenskim narodom nikjer prikazale kakšne bolj očitne socialistične namere, ker on je trdno vdan katoliški cerkvi in liberalizem le malo nanj vplival.« Vendar je naglašal že tudi on, da se splošni revščini ne bo moglo drugače v okom priti, kakor z industrializacijo, kateri pa so se od strani vladajočega režima še stavile različne zapreke: Pri nas pomanjkuje podvzetnega duha in kapitala... Z brezštevilnimi paragrafi in pogoji

je že začetek vsakega podjetja otežen.« A isti list je že opazil, da sili ljudstvo splošno v tovarne. Iznašel je samo kuriozen recept, kjer se naj grade tovarne, da delavstvo ne bo zapadlo nevarnemu socializmu: »V tovarno drvi vse, staro in mlado za neizdatno plačo, poljedelstvu pa pomanjkuje rok... Večina krepkih delavcev teka v tovarno služiti si tam, se ve da z manj trpljenjem ko na polju, 30—60 novcev na dan... Na nerodovitne kraje, na Kras s tovarnami, tam so na svojem mestu, tam bodo obrodile, in ne bodo imele nasledkov, kakor jih imajo zdaj, tam ne bodo porodile socializma, ampak zadušile.«

Kupujte edino prave
domače proizvode!

VIHARNA NOČ

Ina Slokanova:

*Nocoj se je noč razihтела
kot bedna žena,
ki je žalostno vest prejela,
da so ji od dela odpustili moža.*

*Bliski trgajo črne oblake,
grom bobni in dež lije,*

*lije in šumi — —
Ne, ne, to ni le šumenje dežja,
vmes je ihtenje otrok in barak,
ki se budijo iz sladkega sna
in ihté od spoznanja prebrdkega,
da so o belem kruhu in sreči
samo — sanjali.*

Vloge žene v španski državljanski vojni

Najbrže je ni na svetu zemlje, ki bi prelila toliko krvi in katera bi doživela toliko revolucij, meščanskih vojn, državnih udarov, krvoprelitij in atentatov kot Španija. Če vzamemo za primer samo 19. stoletje, vidimo da ni bilo niti enega decenija, ki bi ne bil priča vsaj enega pokolja. Med 1808. in 1814. letom je edino Španija vztrajno kljubovala Napoleonu. Gverilske vojne so bile zelo krvave in krčevite, ves narod se je združil, da se upre tiranu, da ohrani svojo svobodo. Prizori, ki so se odigrali, so bili tako grozni, da je samo potom njih mogel nastati grozen ciklus slik Francesca Goye »Los desastres de la guerra.« Od 1833. do 1839. leta je besnela prva karlistična vojna. Nizu lokalnih uporov je sledila 1870. leta strašna meščanska vojna, ki je končala z uporom proti kraljici Izabeli, ki je morala zapustiti deželo. Nekaj let zatem je bil izgnan iz države tudi kralj Amadej in Španija je postala republika. Četudi se je leto dni zatem vrnil kralj Alfons XII., je bila njegova vlada polna krvoprelitij in uporov. Vojaškemu uporu je sledil ustanek na Kubi in tretja karlistična vojna. V razdobju 5 let je poskušalo 13 atentatorjev ubiti kralja. Njegov mladoletni sin ni imel nič boljše usode. Mesto njega je upravljala državo njegova mati Marija Kristina. Nesrečna zemlja je ponovno zakrvela. Zarote in upori so bili vsakdanja pojava, a leta 1896. je izbruhnila še vojna v Ameriki. Večkrat so se ponavljali atentati na mladoletnega kralja. V začetku 20. stoletja se javljajo prvi delavski nemiri in pokreti, ki so bili udušeni z vojaško silo. Velika svetovna vojna je šla mimo Španije, toda že 1920. leta se je uprl Maroko. Upor, ki je takrat izbruhnil, je trajal par let. Nato je general Primo de Rivera proglasil leta 1925. diktaturo. Pol desetletja za tem je bila zrušena kraljevina in zopet pol decenija nato, ko je bila nesrečna zemlja na poti gospodarske in socialne konsolidacije, je začela krvava meščanska vojna, za katero ne vemo kako in kedar bo končala.

Temperamentna španska žena v teh krvavih dogodkih ni nikdar stala ob strani. S tako gorečnostjo se je udeležila guerilskih protinapoleonskih vojn, da se je Francisco Goya zgrozil nad tako ženo. V posebnem ciklusu v »Los desastres de la guerra« je prikazal groznega borza-ženo. Z enako okrutnostjo in odločnostjo, s katero so znale zapovedovati in vladati španske kraljice, so se upirale španske žene in matere: bile so atentatorice, voditeljice ustavov in vojniki. V času, ko je španski velefevdalizem dosegel skrajne meje in so delavski in kmetijski pokreti zahtevali pravično razdelitev zemlje, so možje našli krepko oporo v svojih ženah. Španka je zavzemala dostojno in

vredno mesto v političnem in gospodarskem življenju svojega naroda.

Na vseh frontah, pri vladnih, takor tudi pri fašističnih četah srečamo ženske-vojake, vodilne osebnosti in ugledne državnice. Presenetljiva je vzorna disciplina in zavest teh žen in deklet, ki v splošnem pokolju, v strahovni grozi vojne stoje mirne in vedre na svojem mestu, zveste si velike ideje, ki ji služijo. Od starih žena v temnicah in ubožnicah, pa do najmlajših deklic, so vse zaposlene. Ene pletejo obleko za vojake, druge skrbe za otroke, tretje so prostovoljne kuharice in gospodinje in organizirajo javne prehrane po mestih in vaseh, zbirajo življenjske potrebščine, obleke, zdravila itd. Same prevzamejo vodstvo bolnišnic, obrambo pri nepričakovanih napadih, hrabro se bore in umirajo.

Tudi na strani upornikov so hrabre žene, četudi sta njihovo delo in volja v službi lastnih ali rodbinskih interesov. Ena izmed znanih proslavljenih žen v uporniških vrstah je vsekakor hčerka bivšega španskega diktatorja Primo de Rivera. Dolores Primo de Rivera je skupno z bratom Antonom organizirala »fašistično falango«, iz katere se je razvila uporniška vojska. Jedro te falange igra še danes zelo važno vlogo. Obenem je Dolores izvrstna govornica, četudi so njeni govori prežeti s krajnim šovinizmom in prezirom do vsega, kar je republikansko. Povsem enakovredna sodelavka ji je Iraka Pastor, ki jo nazivljejo »Jeanne d'Arc« španskih upornikov. Čeprav ji je šele 25 let, se je z vso gorečnostjo posvetila politiki, ki jo istoveti z religijo. Prepričana je, da spadajo visoka politika in politični govori bolj v cerkev, kot v parlament. Enako reakcionarnih nazorov je tudi Paulina Pi, ki je konzervativna in mrzi vse, kar prihaja novega v njeno špansko domovino. Uverjena v previdnost in pravičnost božjo, je strastna borilka in protivnica vseh reform. Te ognjevite pobornice fašistične ideje, ognjevite po energiji in drznosti. Toda te žene stoje osamljene, ker jim ne sledi množice žen iz ljudstva.

V vladnih vrstah pa ne srečamo toliko osamljenih žen, temveč vsebolj tudi ženske legije, legije zasebne milice. Tu vlada duh velike Dolores Ibraruri, »La Passionarie«. Ob njeni strani srečamo tudi Viktorijo Kent, pisateljico mnogih znanih socialnih in političnih del. Ona je bila osnovateljica španskega ženskega gibanja. Kot socialistka je bila v dobi Primo de Riverove diktature zaprta. Čim pa je bila kraljevina zrušena in proglašena republika, jo je nova vlada imenovala za upraviteljico ječe, v kateri je bila zaprta. Viktorija Kent je obenem tudi odlična govornica,

nastopa pa večinoma v intelektualnih krogih. V širših vrstah pa je dosti bolj popularna Marija Largo Caballero, hči predsednika (bivšega op. ur.) španske narodne vlade, ki jo smatrajo za najlepšo ženo Španije. Na volilnih shodih je dostikrat nadomestovala svojega očeta in vselej s sijajnim uspehom. Vendar je vse to kakor senca napram Dolores Ibaruri, čigar ime danes pozna ves svet. Dolores Ibaruri, »La Passionaria«, je hčerka rudarja iz Asturije. Ta nenavadno temperamentna in pametna žena je sijajna govornica in organizatorica. Njene besede navdušujejo ljudske množice, ki naravnost drve za njo. Za časa upora v Asturiji je bila povsod. Imela je govore, sodelovala je na skupščinah, bodrila vojake in se tudi sama borila na barikadah. Po zmagi ljudske fronte je postala narodni poslanec in sedaj se hrabro bori na strani vladnih čet. Ramo ob rami se je borila skupaj z delavci in kmeti na fronti pri Guadarrami. Prevzemala je najtežjo izvidniško službo, v najtežjih trenutkih je dvigala in vzdrževala moralo vladnih čet s svojimi govori. Njenem zgledu slede na tisoče španskih žen in deklet. Med drugimi je dala sijajen primer tudi Anitta Lopez, ki je sama organizirala odpor proti fašistom v Meridi, sama vzdrževala bolnico in sama jo je branila za časa sovražnikovega napada. Ko so jo ulovili in obsodili na smrt, je imela samo to željo, gledati smrti v oči. Španke se ne boje ničesar. Če jim pade oče, brat ali zaročenec, vstopajo same v čete na njihova mesta in se bore. Tako so organizirani celi ženski borbeni oddelki, ki nosijo ime La Passionarie. Ta žena je povsod: na bojišču, pri aprovizaciji, pri podeljevanju hrane; ona organizira otroška zavetišča, domove za starke in še ima čas za diplomatske misije. Vlada ji je nedavno poverila veliko nalogo, poslala jo je v Pariz in Bruxelles. Tu je nastopila na

Vaša kava je boljša
in cenejša

Pravim
Franckom

nekolikih shodih in zahtevala pomoč Francije in Belgije proti upornikom. Zatem je posetila tudi londonske diplomate. Naravno je, da to odločno in hrabro ženo sprejemajo povsod z navdušenjem. Ona je dala vsemu svetu svetel primer vztrajne delavnosti, bistrine duha in skrajne predanosti ideji in sočloveku. Če nikdar, je sedaj španska žena pokazala, da je enakovreden in dostojen tovariš možu, da zna z enako gorečnostjo ljubiti in braniti svojo domovino, prepričanje in svobodo, kot ognjevit Španec.

ŽENSKO RAZNO

ŽENE DRUGOD

V Turčiji so dr. Hanušo Fez, ki je prva doktorica politično-ekonomskih ved na carigradski univerzi, imenovali za glavnega inšpektorja (nadzornika).

V praški mestni knjižnici so bile med najbolj čitanimi knjigami dela čeških pisateljev Majerove in Scheinpflugove. Od tujih del so bile najbolj čitane knjige Američanke Peare Buch in Angležinje Virginie Woolfe.

Na Japonskem, kjer je sicer prepovedana prodaja otrok, so si izmislili nov način prodaje, ki se sijajno izogne prepovedi. V navado je prišlo uradno adoptiranje otrok, ki ne dela težav. Na tisoče takih adoptacij je bilo v zadnjih letih in povzročilo ogromno otroškega gorja. Saj so ti otroci največkrat z delom mučeni do smrti, po njihovi smrti si nabavijo novo, enako poceni delovno silo. Kaj pravijo k temu japonske matere?

V Oslu, v glavnem mestu Norveške, je bila imenovana za glavno upraviteljico ženske kaznilnice ga. Ola Larsen, ki je dosedaj 25 let vodila poglobljevalnico za dekleta.

V Münchenu so hitlerjevci onemogočili prikazovanje filma »Hrepenenje«, v katerem nastopa Marlene Dietrich. To so storili zato, ker je ona pristopila k ameriškemu odboru za zbiranje pomoči ranjenim vojakom španske vlade.

NASVETI ZA DOM.

Steklenico od mleka najlažje umiješ z mrzlo vodo, ker bi topla voda maščobo, ki je v mleku samo še bolj razmazala. Tudi posodo, v kateri si delala sneg in desko, na kateri si pripravljala rezance, ali kaj podobnega iz moke, vode in jajc, najhitreje umiješ z mrzlo vodo.

Če si jed preveč solila, deni na lonec platneno krpo, na katero si prej posipala malo soli, ali pa deni v jed, ki je preveč slana, kuhat več kosov olupljenega krompirja.

Mastno posodo najlažje umiješ, če dodaš vodi, v kateri jo pereš, nekaj kapljic kisa. Če si trudna, izpij čašo sladke vode in zopet boš sposobna za delo.

Nesnažo, ki so je povzročile muhe, odstraniš:

iz blaga z mlačno okisano vodo;
iz kovine s špiritom;

iz poliranega lesa s petrolejem;

Železne posode ne umivaj, ker ti bo zarjavela. Očisti jo na ta način, da jo zdrgneš s segreto soljo.

Skrivnost svojega pisma varuješ tako, da pomažeš gumiran rob kuverte z beljakom, zalepiš in nato polikaš. S tem preprečiš odpiranje pisma, ki je kaj lahko, saj ga je treba samo držati nad sparo in se samo odlepi.

Natrgaj mladih smrekovih poganjčkov. V precej širok in velik kozarec, kot ga imaš za vlaganje kumar, nalačaj izmenoma plast poganjčkov in sladkorja. Sladkorja lahko deniš poljubno količino. Kozarec zaveži s papirjem in ga postavi vsak dan na sonce; to delaj toliko časa, da postanejo poganjki rjavi in se v kozarcu nabere sok. Ta sok precedi skozi platneno krpo, nalij v steklenice, jih zamaši in shrani na hladnem prostoru. To je izborno sredstvo za slabotne, posebno za slabotne na pljučih. Jemati ga je treba redno vsako jutro par žličic na tešče.

Če se ti prične temna volnena ali svilen obleka, ali krilo svetiti, si pomagaj na sledeč način: Na 1 l vode deni žlico salmijakovca (kupiš ga v drogeriji); mehko krpo, po možnosti naj bo iz iste gube blaga, pomakaj v to razstopino in z njo drgni sveteča mesta, najbolje po legi blaga.

VSAKI GOSPODINJI JE V PONOS,

če postreže družini z dobrim in zdravim zajtrkom in da kljub temu varčuje. To doseže, ako kuha zajtrk s »Kneippovo sladno kavo«, katero se dobi le v originalnih kartonskih zavitkih s sliko značnega župnika »Kneippa«!

ZA TVOJE ZDRAVJE.

Mozolje na hrbtu odpraviš z rednim solnčenjem, snago in rednim odvajanjem. Kdor si ne more privoščiti rednega solnčenja, naj si vsako jutro hrbet dobro namili z žveplenim milom (dobiš ga v lekarni ali drogeriji) in ga oplakne najprej z vročo, nato še z mrzlo vodo. Z brisačo se dobro otri in namaži hrbet še z alkoholom, kateremu si dodala nekaj kafe.

Zvečer se tudi namili z žveplenim milom, dobro zdrgni hrbet, najbolje s krtačo, da se znojnice odpro. Nato se oplakni z vročo in mrzlo vodo in se zdrgni z brisačo. Zatem namaži hrbet z limonovim sokom, ki vleče znojnice skupaj in lezi spat. Pazi tudi na redno stolicco, jej dosti zelenjave in surovega sadja, hodi po 2 uri na dan na sprehod in čez 14 dni bodo, če to redno opravljaš, izginili vsi mozolji.

Za domačo lekarno si naberi v juniju cvetja arnike, kamilic in lipe in jih osuši na solnco ali na peči.

Jelka Vuk:

NA POLJU

Kakor kruh dehteči
žitni cvet
v vročem soncu se mi zdi,
težko klasje plodovito
kakor morje valovi.
Kukolj vmes kot kak okrasek —
mak, modriž se v njem smeji,
kot da z žitom valovitim
se poredno šalil bi.

Kosec travo tam kosi,
a v travi pokošeni
črni črček, čuj, kriči!

Preko mlade, glej, koruze
v deteljo, zeleno, slastno
zajček dolgouhi, urni
hej — beži!...

Zavrgli smo stare stroje, a s pomočjo novih, najmodernejših izdelujemo tako obutev, da moremo, bodisi v kraliteti ali v izdelavi tekmovati z ameriškimi proizvodi.

Naše trgovine so žaložene z novo vrsto moških polčevljev, h katerim je priloženo kopito nova „Lord“ krema, flanelasta krpa za čiščenje in vezalke. To vse dobite za ceno

Din 199'—

Obiščite našo prodajalno in pomerite si naše modele. — Neutrudljivo delamo na tem, da izpopolnujemo našo proizvodnjo in tako moremo zadovoljiti najboljšega gospoda z najfinejšim okusom.

Rata